

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ: ΔΙΚΑΙΟ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – MASTER IN LAW &
ECONOMICS**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: « Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ
ΕΤΑΙΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ »**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΓΕΡΑΣΙΜΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (ΑΕΜ
ΜΔΟ 1912)**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΣΙΝΑΝΙΩΤΗ – ΜΑΡΟΥΔΗ ΑΡΙΣΤΕΑ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2021

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο

"Η χρήση της τεχνολογίας στο σύγχρονο εταιρικό δίκαιο",
έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/ τριάς.....

Όνοματεπώνυμο.....

Ημερομηνία.....

Στο μεγαλύτερο στήριγμά μου, την Οικογένειά μου

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω το σύνολο του διδακτικού προσωπικού του Πανεπιστημίου Πειραιώς με την συνδρομή του οποίου ολοκληρώθηκε ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών υψηλής ακαδημαϊκής ποιότητας. Ο τρόπος με τον οποίο το Πανεπιστήμιο ανταποκρίθηκε και έδρασε κατά την διάρκεια της πανδημικής κρίσης, καθιστά την προσπάθειά του δεκτική επαίνου. Να ευχαριστήσω επίσης την υπεύθυνη του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, κυρία Πέκκα – Οικονόμου, η συμβολή της οποίας είχε όχι μόνο ακαδημαϊκό αλλά και επαγγελματικό αντίκτυπο μέσω των δράσεών της.

Τέλος ένα μεγάλο προσωπικό ευχαριστώ στην επιβλέπουσα της παρούσης Διπλωματικής Εργασίας, κυρία Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, για την αμέριστη συνδρομή και πολύτιμη υποστήριξη της καθόλη την διάρκεια εκπόνησης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσης Διπλωματικής Εργασίας είναι η παρουσίαση των βασικών νομοθετημάτων και των εν γένει νομοθετικών εξελίξεων προς την ένταξη της τεχνολογίας σε πτυχές του σύγχρονου εταιρικού δικαίου. Όπως κάθε κλάδος του Δικαίου, έτσι και εν προκειμένω περιγράφονται δυναμικά και όχι στατικά φαινόμενα. Αυτό σημαίνει ότι το Δίκαιο εξελίσσεται και επηρεάζεται από την κοινωνία και τις εξελίξεις. Μια αναμφίβολη εξέλιξη είναι και η πρόοδος της τεχνολογίας σε ρυθμούς και ένταση που η παγκόσμια κοινότητα δεν είχε γνωρίσει στο παρελθόν.

Υπό το ανωτέρω πρίσμα, παρουσιάζονται οι εξελίξεις σε νομοθετικό επίπεδο που εντάσσουν ψηφιακά μέσα και κάθε δυνατή έως σήμερα τεχνολογική διαδικασία στο εταιρικό δίκαιο. Πιο συγκεκριμένα, ως σημείο εκκίνησης τίθεται το Ενωσιακό Δίκαιο μιας και η χώρα μας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Ένωσης. Οι πρωτοβουλίες σε επίπεδο Ε.Ε. είναι ιδιαίζουσας σημασίας εφόσον μεταφέρονται στο εγχώριο Δίκαιο είτε αυτούσιες, μέσω Κανονισμών, είτε καλούν τα κράτη – μέλη να εναρμονιστούν με το πνεύμα τους και τα βασικά τους σημεία, μέσω Οδηγών. Έπειτα, παρατίθενται οι Κανόνες της ελληνικής έννομης τάξης όσον αφορά την χρήση της τεχνολογίας στο εταιρικό δίκαιο. Αναλύονται οι εταιρικές διαδικασίες εκείνες που μπορούν να πραγματοποιηθούν ψηφιακά καθώς και οι συνέπειες αυτής της πρακτικής.

Τέλος, τα ανωτέρω δεδομένα συνοψίζονται και αξιολογούνται προσφέροντας μια σαφή εικόνα για το επίπεδο της ψηφιακής μετάβασης του ελληνικού εταιρικού δικαίου, αναδεικνύοντας παράλληλα τον κρίσιμο, ενεστώτα και μελλοντικό, ρόλο του νομοθέτη επί του θέματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α) ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	6
Β) ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	36
Γ) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	56
Δ) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	60
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	62

A) ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1) Everis for the European Commission

Ως αφητηρία νομοθετικών εξελίξεων κεφαλαιώδους σημασίας προς την ψηφιοποίηση του εταιρικού δικαίου θα χαρακτηρίζαμε την μελέτη Everis η οποία τέθηκε στα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς διαβούλευση¹⁰. Οι προτάσεις συμπεριλήφθηκαν εν συνόλω σε μια εμπειριστατωμένη έντυπη έκδοση με τίτλο “Study on Digitalisation of Company Law” η οποία έκανε την εμφάνισή της το 2017¹¹. Το αξιοσημείωτο της παρούσας μελέτης έγκειται στο γεγονός της διατύπωσης ρεαλιστικών προτάσεων. Η αρμόδια επιτροπή υποβολής της πρότασης δεν αρκέστηκε σε μία παρουσίαση προτάσεων εν είδει ευχολογίου. Εκκινώντας από το υπάρχον επίπεδο ψηφιοποίησης εταιρικών διαδικασιών των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα οποία εξετάστηκαν, η πρόταση ανέδειξε τα πλεονεκτήματα της πλήρους ψηφιοποίησης διαδικασιών όπως η σύσταση μιας εταιρίας ή η ενημέρωση στοιχείων που χρήζουν δημοσιοποίησης. Ταυτοχρόνως κατανόησε και ανέδειξε τα νομικά, οικονομικά και κοινωνικά σε κάποιες περιπτώσεις κωλύματα σε κάθε χώρα, τα οποία αποτελούν τροχοπέδη για την «φυγή» προς τα εμπρός. Μεταξύ των κρατών – μελών για τα οποία γίνεται μνεία στην ως άνω έρευνα – μελέτη βρίσκεται και η χώρα μας. Η αναφορά στο εξελικτικό στάδιο της Ελλάδας, τόσο σε σχέση με τις άλλες χώρες όσο κυρίως απέναντι στον ίδιο της τον εαυτό, στον τομέα της τεχνολογικής μεταποίησης του εταιρικού δικαίου, θα αναλυθεί εκτενώς στην συνέχεια και σίγουρα επαφυλάσσει εκπλήξεις. Προτού παρουσιαστούν κάποια βασικά, σύμφωνα με την γνώμη του γράφοντος, σημεία της πρότασης Everis, αξίζει να σημειωθεί ότι αποτελεί επί της ουσίας την αφορμή μετάβασης στην Οδηγία 2019/1151 η οποία με την σειρά της τροποποίησε, εξέλιξε και ανέδειξε εντονότερα τα βασικά στοιχεία της προϋπάρχουσας οδηγίας υπ’ αριθμ. 2017/1132.

Πιο αναλυτικά, η μελέτη Everis, ξεκινά με την παραδοχή ότι στις έως τώρα paper based διαδικασίες του κύκλου εργασιών κάθε εταιρίας, σε κάθε χώρα, υπάρχουν ορισμένα κοινά στοιχεία, η διαφύλαξη των οποίων εγείρει ζητήματα διαφάνειας και αξιοπιστίας. Για τον λόγο αυτό πρέπει να πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις τόσο κατά την ίδρυση όσο και καθ’όλη την διάρκεια αυτής. Τέτοιες διαδικασίες που εγείρουν ζητήματα διαφάνειας και εξετάζονται εν προκειμένω είναι οι εξής:

10: Σινανώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση -σελ. 530, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

11: Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, European Union 2017.

η εγγραφή της εταιρίας ως νομική οντότητα, η συμπλήρωση βασικών στοιχείων της εταιρίας όπως η επωνυμία ή το αρχικό της κεφάλαιο, η εθελούσια λύση αυτής και η δημοσίευση βασικών πληροφοριών και στοιχείων της όπως επί παραδείγματι η αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ή η μεταβολή στα πρόσωπα που απαρτίζουν το διοικητικό συμβούλιο μιας εταιρίας¹². Η τήρηση των απαιτήσεων διαφάνειας και δημοσιότητας επί των ανωτέρω στοιχείων, είναι επιβεβλημένη είτε κάποιες διαδικασίες εμμένουν στην paper λογική είτε εξελιχθούν στην digital εποχή.

Πιο αναλυτικά, ως προς το ιδρυτικό - συστατικό στάδιο, η μελέτη παραθέτει τα κάτωθι στάδια με τις αντίστοιχες αναγκαίες προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις. Αρχικά, η ταυτοποίηση του ιδρυτή ή ιδρυτών του εκάστοτε εταιρικού εγχειρήματος αποτελεί ύψιστο ζήτημα διαφάνειας και εν γένει ασφάλειας του συναλλακτικού κόσμου. Και ενώ σε πλειάδα χωρών, μεταξύ των οποίων συναντάται την στιγμή της έρευνας και η Γερμανία, η ταυτοποίηση βασίζεται σε face to face διαδικασία, σε άλλες όπως η Εσθονία, χώρα «θαύμα» της ευρύτερης μετάβασης στην ψηφιακή εποχή, η σχετική διαδικασία μπορεί να γίνει εξ αποστάσεως. Στις εύλογες ενστάσεις ενός ενδιαφερόμενου ή απλού αναγνώστη περί του αδιαβλήτου της διαδικασίας, η πρόταση απαντά επί της ουσίας με υπάρχοντα δεδομένα διευκόλυνσης και όχι με μελλοντικές – υποσχόμενες προοπτικές. Τέτοια δεδομένα δεν είναι άλλα από τις ψηφιακές ταυτότητες, την τραπεζική ταυτοποίηση μέσω των αντίστοιχων εφαρμογών των έξυπνων μας κινητών τηλεφώνων καθώς και την ψηφιακή υπογραφή¹³. Η αναφορά σε δυνατότητες που ο πολίτης ήδη έχει σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, επιβεβαιώνουν τον ρεαλισμό της παρούσης μελέτης όπως σχολιάσαμε σε προαναφερθέν σημείο. Η ευρεία χρήση νέου τύπου ταυτοτήτων δεν συμπλέει σε όλα τα κράτη – μέλη της Ένωσης με τους ίδιους ρυθμούς. Το αντίθετο συμβαίνει βέβαια με τις διατραπεζικές συναλλαγές μιας και η χρήση του e-banking τείνει να αποτελέσει την καθοριστική τάξη και όχι απλώς μια ακόμη εφήμερη πρακτική. Και αυτό διότι ο τραπεζικός κλάδος σε παγκόσμιο επίπεδο επένδυσε με τέτοιο τρόπο στην προώθηση νέων εφαρμογών καθιστώντας πρωταρχικό στόχο την εξασφάλιση της εμπιστοσύνης των πολιτών μέσω της ασφάλειας αυτών. Ως προς την χρήση της ψηφιακής υπογραφής η πολιτική της Ένωσης επί του θέματος συναντάται κατά βάση στον ψηφισθέν Κανονισμό “E-IDAS”. Ο τελευταίος αποτελεί δεσμευτικό κείμενο υψίστης σημασίας και εξαιτίας της βαρύτητάς του θα γίνει σε επόμενη υπό – ενότητα ιδιαίτερη μνεία. Αυτό που για την ώρα αξίζει να σημειωθεί είναι ότι μέσω του παρόντος Κανονισμού ρυθμίστηκαν αρκετά ζητήματα της

12: Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page20-21.

13: Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page25-26.

ηλεκτρονικής υπογραφής κατά την διάρκεια των ηλεκτρονικών συναλλαγών, οδηγώντας έτσι την ψηφιακή υπογραφή στις νομικές τις ράγες¹⁴.

Περαιτέρω, σημαντικό στοιχείο το οποίο εξετάζεται κατά το ιδρυτικό στάδιο αποτελεί η κατοχύρωση της εταιρικής επωνυμίας. Η επωνυμία και το εμπορικό σήμα αποτελούν πεδίο διαμάχης ουκ ολίγες φορές μεταξύ ανταγωνιστών, φυσικών ή νομικών προσώπων και τα αντίστοιχα δικαστήρια καλούνται να αποφανθούν περί πιθανής παραβίασης δικαιωμάτων, δημιουργίας σύγχυσης στο καταναλωτικό κοινό ή συνθηκών ευδοκίμησης αθέμιτου ανταγωνισμού. Το ζήτημα έχει απασχολήσει και την χώρα μας σε ανώτερο δικαστικό επίπεδο. Χαρακτηριστική είναι η απόφαση ΑΠ 1223/2014 στο σκεπτικό της οποίας διαβάζουμε ότι « η εμπορική επωνυμία ανήκει στα διακριτικά γνωρίσματα του προσώπου, προσδιορίζει υποχρεωτικά στις συναλλαγές τον φορέα της επιχείρησης (επιχειρηματία)...το δικαίωμα ... αποκτάται κατά το ουσιαστικό σύστημα με κριτήριο την αρχή της προτεραιότητας...»¹⁵.

Έτσι λοιπόν η μελέτη Everis λαμβάνοντας υπόψη τους ανωτέρω κινδύνους και προς άμεση διευκόλυνση των ενδιαφερομένων μερών, αναδεικνύει την σημασία ύπαρξης ενός ψηφιακού μητρώου μέσω του οποίου η κάθε προταθείσα εμπορική επωνυμία θα γίνεται δεκτή ή θα απορρίπτεται. Η έκβαση θα κρίνεται εύκολα και γρήγορα καθώς μέσω του όγκου πληροφορίας που θα υπάρχει στο μητρώο αυτό θα γίνεται αντιληπτή άμεσα πιθανή παραβίαση υπάρχουσας επωνυμίας. Μία τέτοια δυνατότητα παρέχεται ευτυχώς και στην χώρα μας. Η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις χώρες όπου ο έλεγχος της διαθέσιμης εμπορικής επωνυμίας ελέγχεται ψηφιακά. Μαζί με την χώρα μας και τα εξής κράτη – μέλη της Ένωσης: Βέλγιο, Κύπρος, Τσεχία, Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Ουγγαρία, Ισπανία, Πολωνία και Πορτογαλία¹⁶. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις χώρες αυτές (και σε άλλα σημεία στην μελέτη Everis) συμπεριλαμβάνεται και η Αγγλία, η οποία στην παρούσα εργασία θα αναφέρεται εκτός του ευρωπαϊκού πλαισίου έπειτα από την επικύρωση και θέση σε ισχύ του Brexit την 1^η Φεβρουαρίου του έτους 2020¹⁷.

14: Αρχή Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου, aped.gov.gr/entypa/18-topic/40-eidas.html, κατηγορία «Έντυπα» - «Ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός e-IDAS», ημέρα εξαγωγής δεδομένων από ηλεκτρονική σελίδα: 02-03-2021.

15: ΑΠ 1223/2014 (Α1, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ), ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ/ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ-ΑΡΧΕΙΟ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ , areiospagos.gr – *apofaseis*.

16: Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page29-31

17: Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Άρθρο: Συμφωνία αποχώρησης μεταξύ Ε.Ε. και Ηνωμένου Βασιλείου, https://ec.europa.eu/info/relations-united-kingdom/eu-uk-withdrawal-agreement_el , ημερομηνία εξαγωγής δεδομένων από ηλεκτρονική σελίδα: 03.03.2021.

Εν συνεχεία, ένα ακόμη ενδιαφέρον συμπέρασμα της μελέτης αφορά την ενημέρωση των στοιχείων της εταιρίας κατά την διάρκεια του κύκλου ζωής της. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στα υπό εξέταση κράτη μέλη παρουσιάζονται κοινές πληροφορίες που κρίνονται ως αναγκαία δημοσιεύσιμες. Στα κράτη αυτά λοιπόν (Βέλγιο, Ελλάδα, Κύπρος, Τσεχία, Δανία, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Ουγγαρία, Πολωνία και Πορτογαλία) οι κοινές προς δημοσίευση πληροφορίες αφορούν πέραν της εταιρικής επωνυμίας, το αντικείμενο δραστηριότητας αυτής, το ύψος του καταβληθέντος εταιρικού κεφαλαίου, τα όργανα διοίκησης της εταιρίας, τον ετήσιο ισολογισμό καθώς και τα δικαιώματα των μετόχων¹⁸. Οι πληροφορίες αυτές όπως κρίνεται εύλογο μπορούν να δημοσιεύονται με ηλεκτρονικό τρόπο και την ευρεία χρήση των κατάλληλων πλαισίων – προτύπων. Γίνεται επίσης αντιληπτό ότι τα ανωτέρω κοινά στοιχεία σε πλειάδα χωρών θέτουν τις βάσεις για την διαμόρφωση ενός πιο ολοκληρωμένου πλαισίου του λεγόμενου «ευρωπαϊκού εταιρικού δικαίου». Κάτι τέτοιο θα σηματοδοτούσε ένα επιπλέον βήμα προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση διαμέσου της οικονομικής οδού. Σε κάθε περίπτωση μία τέτοια προσπάθεια απαιτεί χρόνο, εκατέρωθεν βούληση Ένωσης – Κρατών και την ομοιόμορφη οικειοποίηση όλων των κρατών με νέα τεχνολογικά – εκπαιδευτικά πρότυπα. Και αυτό γιατί μέχρι σήμερα μπορεί η δυνατότητα της εξ ολοκλήρου ηλεκτρονικής καταχώρισης να υφίσταται σαν προοπτική στο σύνολο των χωρών, τουναντίον δεν παρατηρείται κοινός βηματισμός. Παρατηρήθηκε εύλογα ότι παρά την ολοένα και αυξανόμενη εισροή της τεχνολογίας στην νομική πραγματικότητα, στον τομέα του εταιρικού δικαίου - πολλώ δε μάλλον σε αυτόν του ευρωπαϊκού εταιρικού δικαίου- δεν υπάρχει ίδιο αποτύπωμα από την ένταξη τέτοιων πρακτικών στο εγχώριο δίκαιο μεταξύ των κρατών – μελών¹⁹. Με άλλα λόγια, η ταυτόχρονη ένταξη όμοιων πρακτικών ηλεκτρονικής καταχώρισης του συνόλου των κεφαλαιουχικών εταιριών αποδεικνύεται δύσκολο εγχείρημα.

18: Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page31-32, from the Anex I-C Registration process: articles of association summarizing the common information required in the articles of association by analysing the Codes of Commerce of the 14 observed Member States.

19: Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ΄ Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 708

Θέλοντας να συγκεκριμενοποιήσει τα οφέλη ενός τέτοιου ψηφιακού άλματος, η μελέτη Everis έθεσε επί τάπητος απτά συγκριτικά παραδείγματα. Τα οφέλη αυτά αποτελούν ουσιαστικά και τους ευρύτερους στόχους της όλης προσπάθειας. Είναι εντυπωσιακή η αναφορά στην χώρα της Εσθονίας που σε προγενέστερο στάδιο της εργασίας έχει αναφερθεί ως η χώρα «θαύμα» στον τομέα της ψηφιοποίησης πολλών διαδικασιών. Ευλόγως λοιπόν πραγματοποιήθηκε ευθεία αντιπαραβολή των όσων ισχύουν στην Εσθονία, ως προς το ιδρυτικό στάδιο μιας εταιρίας, και των ανάλογων διαδικασιών στην Γερμανία. Να σημειωθεί ότι οι παρατηρήσεις που ακολουθούν και αφορούν την Γερμανία είχαν ενημερωθεί έως και την δημοσιοποίηση της μελέτης Everis²⁰.

Στην Εσθονία λοιπόν ο ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας εγγράφεται υποχρεωτικά μέσω της ψηφιακής του ταυτότητας στο ειδικά διαμορφωμένο μητρώο για εγγραφές εταιριών. Μέσω αυτής της ταυτότητας πραγματοποιείται αυτομάτως, εύκολα και σύντομα η διαδικασία ταυτοποίησής του. Σε περίπτωση όπου ο ενδιαφερόμενος είναι υπήκοος άλλης χώρας προβλέπονται πέραν της «παραδοσιακής» face to face διαδικασίας και νέες μέθοδοι κατ' αναλογίαν των πρακτικών που ισχύουν για τους Εσθονούς πολίτες. Ως προς τον έλεγχο διαθεσιμότητας της προτεινόμενης εμπορικής επωνυμίας, ο επιχειρηματίας δύναται να αναρτήσει ψηφιακά τα απαιτούμενα έγγραφα. Στο συγκεκριμένο portal η πρόσβαση είναι ιδιαίτερα εύκολη προσδίδοντας έτσι ένα εύχρηστο και φιλικό για τον χρήστη «ψηφιακό περιβάλλον». Σε αυτό συνηγορεί και το γεγονός ότι η όλη διαδικασία μπορεί να ολοκληρωθεί ακόμη και σε χρόνο είκοσι λεπτών. Απαντώντας στο εύλογο ερώτημα του προβλεπόμενου κόστους της ως άνω περιγραφείσας διαδικασίας, φθάνουμε στο εξής εντυπωσιακό: το maximum του γραφειοκρατικού κόστους δεν ξεπερνά τα 190 ευρώ.

Από την άλλη πλευρά, στην Γερμανία οι επιχειρηματίες οφείλουν αρχικώς να επισκεφθούν τον αρμόδιο συμβολαιογράφο καθώς βάσει του ισχύοντος γερμανικού νομικού πλαισίου αυτός εγγυάται την διαφάνεια της διαδικασίας ταυτοποίησης της ταυτότητας του φυσικού προσώπου. Αναλόγως του σκοπού και της ταυτότητας της υπό ίδρυση εταιρίας, ο συμβολαιογράφος δίδει τις ανάλογες οδηγίες, προτείνει την νομική μορφή αυτής κοκ. Επίσης είναι εκείνος που θα διαφωτίσει τους ενδιαφερόμενους για όλες τις νομικές πτυχές της δραστηριότητάς τους κυρίως μέσω της επισήμανσης κανόνων φορολογικού περιεχομένου καθώς και αντίστοιχων για την καταπολέμηση του λεγόμενου “money laundering”. Η διαδικασία έγκρισης απαιτεί περί τις δύο εργάσιμες ημέρες ενώ τα διοικητικά κόστη μπορούν να ανέλθουν σε 820 ευρώ.

20: Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page 62-64.

Συγκρίνοντας τις περιπτώσεις των δύο χωρών, γίνεται ευκόλως αντιληπτό ότι η περίπτωση της ψηφιακής διαδικασίας παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα. Αυτά εντοπίζονται στην εξοικονόμηση χρόνου, αποφυγή μεγάλου γραφειοκρατικού κόστους καθώς και εν γένει απλοποίηση διαδικασιών. Η τελευταία δεν πρέπει να παραμεληθεί, ειδικά στην χώρα μας, καθώς πολλές φορές αποτελεί τροχοπέδη στην προσέλκυση επενδύσεων από το εξωτερικό δημιουργώντας παράλληλα κωλύματα και στους εγχώριους υποψήφιους επενδυτές. Το ζήτημα αποκτά κεφαλαιώδη σημασία εάν αναλογιστεί κανείς ότι η επίδραση των επενδύσεων σε μία χώρα και η ευρύτερη άνθιση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας είναι ο πλέον άμεσος τρόπος καταπολέμησης της ανεργίας.

Στα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ψηφιακής εγγραφής μιας επιχείρησης, εντάσσονται κατά την γνώμη του γράφοντος και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Είναι δεδομένο ότι οι ισχύουσες paper based διαδικασίες δεν συμβαδίζουν με το κλίμα και τις ανάγκες των καιρών. Το νέο επιχειρηματικό μοντέλο εργασίας χαρακτηρίζεται από ευελιξία σε όλα τα επίπεδα. Αναμφίβολα η χρήση των ψηφιακών μέσων μπορεί και οφείλει να κάνει πιο «έξυπνη» και eco friendly κάθε επιχείρηση. Στον ίδιο βηματισμό οφείλει να πορευθεί, παράλληλα και όχι απέναντι, και ο Δημόσιος Τομέας. Και φυσικά η διαμόρφωση της λειτουργίας των δομών του Δημοσίου Τομέα περνά μέσα από τις ρυθμίσεις του νομοθέτη.

Έχοντας λοιπόν χαράξει μια συγκεκριμένη κατεύθυνση, η μελέτη Everis ολοκληρώνεται με την κατάθεση προτάσεων. Έχει πολλάκις αναφερθεί ότι ο ρεαλισμός στην μελέτη αυτή αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της κάθε πρότασης. Για τον λόγο αυτό παρουσιάζονται κλιμακωτά, συγκεκριμένες κατευθύνσεις, αναλόγως με τις δυνατότητες των κρατών – μελών και της αποτελεσματικότητας των μελλοντικών ευρωπαϊκών πολιτικών. Η κάθε κλίμακα παρουσιάζεται ως «σενάριο» η τήρηση του οποίου εξαρτάται από τους ανωτέρω παράγοντες. Το αρχικό λοιπόν σενάριο θα «επιθυμούσε» την εξ ολοκλήρου ψηφιακή διαδικασία κατά το ιδρυτικό στάδιο δίχως την φυσική παρουσία στις αρμόδιες αρχές για οιονδήποτε λόγο. Ακολουθώντας σε ένα εξελιγμένο στάδιο πέραν των όσων συμπεριλήφθηκαν στο αρχικό στάδιο, περιλαμβάνεται η θέσπιση εγγυήσεων διαφάνειας. Πρόκειται για νομικές εγγυήσεις που θα διασφαλίσουν την ασφάλεια των συναλλαγών αλλά και του ίδιου του κράτους. Επόμενη πρόταση αυτού θα ήταν η θέσπιση κοινών εγγυήσεων στα κράτη μέλη του κοινού Ευρωπαϊκού εταιρικού δικαίου ενώ στο πλέον ιδανικό σενάριο η κάθε πληροφορία, δημοσίευση κλπ θα καλύπτεται από το κοινό ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο διαφυλάσσοντας έτσι την τήρηση πάγιων κανόνων²¹.

21: Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page 65-85.

Συνοψίζοντας τις προτάσεις και όλα όσα αναφέρθηκαν, συνειδητοποιούμε ότι η μελέτη Everis λειτούργησε μεταβατικά. Η έννοια της μετάβασης έγκειται στο ότι κατά την στιγμή δημοσιοποίησής της, υπήρχαν ήδη πανευρωπαϊκές νομοθετικές προβλέψεις που εισήγαγαν την έννοια της τεχνολογίας στο εταιρικό δίκαιο. Έτσι δεν υπήρξε εκκίνηση εκ του μηδενός. Αντιθέτως επισημάνθηκε η ανάγκη επικαιροποίησης. Και αυτό γιατί στον συναλλακτικό κόσμος οι εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης έχουν καταστεί κάτι περισσότερο από χρήσιμες. Είναι δεδομένο λοιπόν ότι ο νομοθέτης δεν μπορεί να παραβλέψει ή να υποτιμήσει τους νέους κανόνες της αγοράς.

Η μελέτη “study on digitalisation of company law” φέρνει στην επιφάνεια την ορατή πλέον προοπτική της χρήσης νέων μέσων στο εταιρικό δίκαιο όπως τα smart contracts, τις τεχνολογίες blockchain κοκ. Βεβαίως δεν πρέπει να παραβλέπονται οι κίνδυνοι τέτοιων εγχειρημάτων. Ως τέτοιοι θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι κίνδυνοι κυβερνοασφάλειας και πιθανών επιθέσεων σε μητρώα επιχειρήσεων ή του δημοσίου τομέα. Επιπλέον σημαντικό ζήτημα που δεν απαντάται κατά την γνώμη του γράφοντος επαρκώς, είναι αυτό του ελέγχου προέλευσης των επενδυόμενων χρημάτων. Σαφώς η ανάγκη ελέγχου προκύπτει στις κεφαλαιουχικές εταιρίες και σήμερα καθώς πολλές είναι οι περιπτώσεις άγνωστης πηγής εσόδων και ευρύτερα «ξεπλύματος βρώμικου χρήματος».

Μολαταύτα, η προσέγγιση της μελέτης κρίνεται με θετικό πρόσημο. Οι προοπτικές εξέλιξης επί ρεαλιστικής βάσεως και η μελέτη μεγάλου μέρους των κρατών – μελών της Ένωσης, ανέδειξε τα πραγματικά δεδομένα και τις δυνατότητες τροποποίησης του ευρωπαϊκού εταιρικού δικαίου. Τα αποτελέσματα αυτής ακολουθούν στα επόμενα ευρωπαϊκά νομοθετικά κείμενα (μεταξύ αυτών και ο προϋπάρχων Κανονισμός e-IDAS) που τίθενται προς εξέταση και ανάλυση.

2) Ο Κανονισμός “e – IDAS”

Η προσέγγιση της ανωτέρω μελέτης διαρθρώθηκε σε προκλήσεις του άμεσου μέλλοντος βασισμένες σε υπάρχοντα ή εν τη γενέση τους δεδομένα. Ένα από τα προϋπάρχοντα δεδομένα είναι και ο Κανονισμός e-IDAS. Πρόκειται για τις ρυθμίσεις που επέφερε ο Κανονισμός 2014/910 και αφορά τα συστήματα ηλεκτρονικής ταυτοποίησης και αξιοπιστίας των ηλεκτρονικών μέσων²². Πιο συγκεκριμένα με τον e – IDAS regulation (electronic Identification, Authentication and trust Services) δημιουργήθηκε το νομικό πλέγμα ταυτοποίησης νομικών και φυσικών προσώπων κατά τις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Ο Ευρωπαϊός νομοθέτης προβλέποντας τις μελλοντικές εξελίξεις σε συναλλακτικό επίπεδο, εκσυγχρόνισε την λογική του και έκρινε αναγκαία την θέσπιση ενός νομικού πλαισίου που να συγκεκριμενοποιεί, επισημοποιεί και εν τέλει προστατεύει έννοιες όπως «ηλεκτρονική υπογραφή», «ηλεκτρονικές σφραγίδες» κλπ. Στην κατεύθυνση αυτή συνηγόρησαν και αρκετά προβλήματα που παρατηρήθηκαν στην εσωτερική αγορά της Ένωσης. Μεταξύ αυτών περιπτώσεις ηλεκτρονικών εγκλημάτων και άλλων κωλυμάτων που αποτελούσαν επί σειρά ετών τροχοπέδη προς μια αρμονική και εύρυθμη λειτουργία της «ψηφιακής οικονομίας»²³. Έτσι λοιπόν όπως προκύπτει από το πρώτο άρθρο του Κανονισμού (άρθρο 1) οριοθετήθηκε ο ακριβής σκοπός αυτού που δεν ήταν άλλος από την «εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς»²⁴. Προς την επίτευξη αυτής της λειτουργίας ο νομοθέτης στο ίδιο άρθρο έκρινε σκόπιμη την οργάνωση σε τρία στάδια: α) όρους αμοιβαίας αναγνώρισης προσώπων (φ.π. ή/και ν.π.) κατά τις ηλεκτρονικές συναλλαγές, β) πλέγμα κανόνων εμπιστοσύνης (trust), γ) επιμέρους ρύθμιση σημαντικών ψηφιακών μέσων²⁵. Με την θέσπιση τέτοιων κανόνων στα πρότυπα διεθνών προτύπων, όπως η πιστοποίηση “ISO” τονώθηκε η εμπιστοσύνη

22: Αντιγόνη Αλεξανδροπούλου, «Οι πρόσφατες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εξέλιξη του εταιρικού δικαίου», εισήγηση στο 28^ο Συνέδριο του Συνδέσμου Ελλήνων Εμπορικών Επιστημοφόρων – 21.10.2018, σελ. 387.

23: Εκτίμηση 4, Προϊμίου Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2014 σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της Οδηγίας 1999/93 ΕΚ, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 28.08.2014, L 257/73.

24: Κεφάλαιο 1 – Γενικές Διατάξεις, άρθρο 1 Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2014 σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της Οδηγίας 1999/93 ΕΚ, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 28.08.2014, L 257/73.

25: Κεφάλαιο 1 – Γενικές Διατάξεις, άρθρο, περιπτώσεις α,β,γ, Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2014 σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της Οδηγίας 1999/93 ΕΚ, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 28.08.2014, L 257/73.

των πολιτών στις νέες μεθόδους λειτουργίας της αγοράς. Ευοδόθηκαν επίσης οι προσπάθειες και οι «φωνές» του επιχειρηματικού κόσμου για τα πολλαπλά οφέλη τέτοιων ρυθμιστικών παρεμβάσεων. Η ηλεκτρονική ταυτοποίηση φυσικών προσώπων και η ψηφιακή υπογραφή θεωρούνται πλέον de facto δεδομένα σε πληθώρα συναλλαγών όπως αυτές του τραπεζικού κλάδου. Ένα άλλο θετικό στοιχείο του Κανονισμού όπως προκύπτει από τα άρθρα 9 και 12 αυτού, αποτελεί το γεγονός της στενής συνεργασίας των κρατών – μελών στο όνομα της ανάγκης από κοινού γνώσης των εκάστοτε πληροφοριακών συστημάτων αναγνώρισης και της στενής συνεργασίας²⁶. Φαίνονται έτσι να ικανοποιούνται οι ανάγκες που διατυπώθηκαν στην εισαγωγική πρόταση και αφορούσαν την εύρυθμη και με ενιαίο τρόπο λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Οι νομοθετικές προβλέψεις, ενδεδειγμένες τον υποχρεωτικό χαρακτήρα μέσω της ένταξής τους σε κείμενο Κανονισμού, μετέφεραν τις εξελίξεις ένα βήμα εγγύτερα στο τελικό στόχο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Πλέον τα κράτη ήταν υποχρεωμένα να ακολουθούν κοινό βηματισμό σε διαδικασίες ταυτοποίησης και θέσπισης κανόνων για τα ψηφιακά μέσα γεγονός που θα «ανάγκαζε» αρκετά εξ αυτών να βελτιώσουν τις συνθήκες του θετικού τους δικαίου.

Επί πρακταίου, οι ρυθμίσεις του ανωτέρω Κανονισμού δεν άργησαν να κάνουν την εμφάνισή τους. Έτσι, κατά την γνώμη του γράφοντος, γίνεται ευκολότερα κατανοητή η ουσία των ρυθμίσεων πέραν των τεχνικών εννοιών που ενίοτε προκαλούν σύγχυση στο ευρύ κοινό. Για τον κάθε επιχειρηματία, δικηγόρο και εν γένει κάθε Ευρωπαίο πολίτη, ήδη από το 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άρχισε να εφαρμόζει τον Κανονισμό κάνοντας κατά κάποιο τρόπο το δικό της compliance στις επιταγές του e-IDAS. Για να το πετύχει αυτό προχώρησε στην έκδοση μίας σειράς εκτελεστικών αποφάσεων²⁷. Οι εκτελεστικές αποφάσεις αποτελούν νομικό προϊόν της Ένωσης με σκοπό την εφαρμογή δεσμευτικών νομικών πράξεων αυτής. Νομική βάση έκδοσης αυτών αποτελεί το άρθρο 291 ΣΛΕΕ σύμφωνα με το οποίο «...οι πράξεις αυτές αναθέτουν εκτελεστικές αρμοδιότητες στην Επιτροπή ή σε ειδικές περιπτώσεις ... στο Συμβούλιο»²⁸. Αντικείμενο των εκτελεστικών πράξεων μπορεί να αποτελέσει ζήτημα οικονομικού, υγειονομικού ή κοινωνικού ενδιαφέροντος εντός της Ένωσης και ευρύτερα οιοδήποτε μείζον ζήτημα ευρύτερου

26: Κεφάλαιο 1 – Γενικές Διατάξεις, άρθρα 9, 12 Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2014 σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της Οδηγίας 1999/93 ΕΚ, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 28.08.2014, L 257/73.

27: Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017, e-IDAS Regulation page 26.

28: άρθρο 291, παρ. 2 ΣΛΕΕ όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Συνθήκη της Λισαβόνας.

ενδιαφέροντος εντός της ευρωπαϊκής έννομης τάξης²⁹.

Επιστρέφοντας στην αναφορά μας στις εκτελεστικές πράξεις που αναφέρθηκαν ανωτέρω, οι πιο σημαντικές εξ αυτών παρουσιάζονται ως εξής. Πρώτο βήμα εξειδίκευσης του e-IDAS υπήρξε η εκτελεστική απόφαση υπ' αριθμ. 2015/296 της Επιτροπής³⁰. Η στενή συνεργασία των κρατών μελών, απότοκο του άρθρου 12 του Κανονισμού e-IDAS, εξειδικεύθηκε στην παρούσα εκτελεστική πράξη. Κύρια υποχρέωση των χωρών ήταν βάσει αυτής να ανταλλάσσουν μεταξύ τους «πληροφορίες, πείρα και καλές πρακτικές»³¹. Η αρμονική συνεργασία των ανωτέρω στοιχείων είχε βασική επιδίωξη την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη πρόοδο στην ηλεκτρονική αναγνώριση φυσικών ή/και νομικών προσώπων από ένα κράτος – μέλος της Ένωσης, σε ένα ευρύ φάσμα ηλεκτρονικών συναλλαγών. Πέραν τούτου, θεωρήθηκε απαραίτητη η δυνατότητα διασύνδεσης αυτών των μέσων αναγνώρισης. Δόθηκε έτσι ένας χαρακτήρας αμοιβαιότητας και κοινού βηματισμού από τα κράτη – μέλη. Η αμοιβαία αυτή διασύνδεση εκφράστηκε επί της ουσίας με την Εκτελεστική Πράξη υπ' αριθμ. 2015/1501³². Αυτό που χρήζει ιδιαίτερης αναφοράς ως προς την παρούσα εκτελεστική πράξη, είναι το Παράρτημα αυτής. Μέσω αυτού εξιδανικεύεται το σύνολο των απαραίτητων αποκλειστικών και μοναδικών κάθε φορά στοιχείων δυνάμει των οποίων μπορεί να επέλθει η ταυτοποίηση τόσο φυσικών όσο και νομικών προσώπων. Τέτοια στοιχεία για ένα φυσικό πρόσωπο είναι

29: Εκτελεστικές Πράξεις, Γλωσσάριο σύνοψης, Σύνοψη Νομοθεσίας Ε.Ε., Σελίδα EUR-Lex (πρόσβαση στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης , eur-lex.europa.eu/summary/glossary/implementing_acts.html?locale=el, ημερομηνία εξαγωγής δεδομένων από ηλεκτρονική σελίδα 10.03.2021.

30: ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΕ 2015/296 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 24^{ης} Φεβρουαρίου 2015 για την θέσπιση διαδικαστικών λεπτομερειών της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών σχετικά ηλεκτρονική ταυτοποίηση σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 7 του Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 25.02.2015, L 53/14.

31: ΚΕΦΑΛΑΙΟ II – ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ, ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΟΡΘΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ, Άρθρο 2 επ. ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΕΕ 2015/296 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 24^{ης} Φεβρουαρίου 2015 για την θέσπιση διαδικαστικών λεπτομερειών της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών σχετικά ηλεκτρονική ταυτοποίηση σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 7 του Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 25.02.2015, L 53/14.

32: ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 33 2015/1501 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 8^{ης} Σεπτεμβρίου 2015 για το πλαίσιο διαλειτουργικότητας σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 8 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 09.09.2015, L 235/1.

επί παραδείγματι το όνομα, η ημερομηνία γέννησης, ο τόπος γέννησης κλπ³³.

Πέραν αυτών, προστέθηκαν ακόμη δύο εκτελεστικές πράξεις εντός του ίδιου έτους, συμπληρώνοντας έτσι το παζλ της πολυδιάστατης σημασίας του Κανονισμού 2014/910. Αυτές οι πράξεις αφορούσαν τεχνικά στοιχεία και εκ νέου τεχνική εξειδίκευση επί ορισμένων περιστάσεων ως προς την αναγνώριση^{34,35}.

Έχοντας αποκρυσταλλώσει τις βασικές μεταρρυθμίσεις που επέφερε στην εσωτερική έννομη τάξη ο Κανονισμός 2014/910, το αποτύπωμα αυτών κρίνεται θετικό. Κατά την κρίση του γράφοντος οι ρυθμίσεις του e-IDAS εισήγαγαν και κατέστησαν οικείες τις πλέον ανερχόμενες και κυρίαρχες σήμερα έννοιες του συναλλακτικού κόσμου. Ταυτοποίηση, ηλεκτρονικές σφραγίδες, κόμβοι διασύνδεσης και άλλες αντίστοιχες έννοιες πέρασαν από το πεδίο της προοπτικής σε αυτό της άμεσης ένταξης και εφαρμογής. Ο ρόλος του νομοθέτη έτι μία φορά φάνηκε πρωταγωνιστικός καθώς ελλείψει αυτού δεν θα υφίστατο το νέο πλαίσιο. Μπορεί κατά το στάδιο σύλληψής τους οι μεταρρυθμίσεις αυτές να μην στόχευαν ευθέως στην διαμόρφωση του νέου πλαισίου εταιρικού δικαίου (το οποίο και μας ενδιαφέρει στην παρούσα εργασία) αλλά στο ευρύτερο εμπορικό δίκαιο, μολαταύτα δόθηκε το έναυσμα και γεννήθηκε η νομική βάση για τις μετέπειτα εξελίξεις. Με την θέση σε εφαρμογή του Κανονισμού e – IDAS ο ευρωπαϊός νομοθέτης έδειξε ξανά την πρόθεσή του για ενοποίηση οικονομικών διαδικασιών και την ευρύτερη διευκόλυνση των διασυνοριακών συναλλαγών εντός της Ένωσης³⁶.

33: ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – Απαιτήσεις σχετικά με το ελάχιστο σύνολο δεδομένων ταυτοποίησης προσώπου τα οποία αντιπροσπεύουν κατά μοναδικό τρόπο ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο, όπως αναφέρονται στο άρθρο 11-ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ 33 2015/1501 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 8^{ης} Σεπτεμβρίου 2015 για το πλαίσιο διαλειτουργικότητας σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 8 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 09.09.2015, L 235/1.

34: ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΕ 2015/1502 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 8^{ης} Σεπτεμβρίου 2015 σχετικά με τη θέσπιση ελάχιστων τεχνικών προδιαγραφών και διαδικασιών για τα επίπεδα διασφάλισης των μέσων ηλεκτρονικής ταυτοποίησης σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 3 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 09.09.2015, L 235/7.

35: ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΕ 2015/1984 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 3^{ης} Νοεμβρίου 2015 για τον καθορισμό των περιστάσεων, των μορφοτύπων και των διαδικασιών σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 5 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 05.11.2015, L 289/18.

36: Irene Kull, Laura Kask 2019, “Electronic Signature Under the e-IDAS Regulation in Domestic and Cross – Border Communication: Estonian Example”, Juridiska zinatne / Law, No.12, page 23.

3) Η ουσιαστική μετάβαση του Ευρωπαϊού Νομοθέτη στην «νέα εποχή»

Τα ανωτέρω δεδομένα αναδεικνύουν την πλήρη κατανόηση του Ευρωπαϊού Νομοθέτη σε αυτό που ονομάζουμε «νέα εποχή». Εντός αυτής της εποχής όπως έχει πολλάκις τονιστεί, συγκαταλέγεται και ο κλάδος του εταιρικού δικαίου. Η συμμόρφωση στις νέες επιταγές δεν προκύπτει μόνο από την κατανόηση αλλά από την δράση. Εξάλλου το δίκαιο, σε κάθε σύγχρονη αστική δημοκρατία του δυτικού μας πολιτισμού, είναι διαπλαστικό. Μεταβάλλεται, συμμορφώνεται, εγκλιματίζεται και εν τέλει διαπλάθει κάθε είδους σχέσεις λαμβάνοντας υπόψη τα κελεύσματα της εποχής.

Μία τέτοια διάπλαση ως προς το κομμάτι του ευρωπαϊκού εταιρικού δικαίου, πολλά δε μάλλον της ψηφιοποίησής του, την οποία και εξετάζουμε, πραγματοποιήθηκε τα τελευταία τέσσερα χρόνια με την ψήφιση και κατά λογική συνέχεια εφαρμογή δύο σημαντικών Οδηγιών και ενός εξίσου πρωτοπόρου Κανονισμού. Πρόκειται για τις Οδηγίες 2017/1132 - 2019/1151 και τον Κανονισμό 2018/1724. Τα προαναφερθέντα νομοθετικά κείμενα συνδέονται, αλληλοσυμπληρώνονται και σε πολλά σημεία το ένα εξειδικεύει το άλλο.

α) Ο Κανονισμός 2018/1724

Εκκινώντας από τον άνω Κανονισμό αξίζει να σημειωθεί το γεγονός πως οι ρυθμίσεις του είναι γενικότερες σε σχέση με αυτές των ανωτέρω Οδηγιών³⁷. Αντικείμενο αυτού είναι η «δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας» εντός της Ένωσης, όπως αναφέρεται και στον τίτλο του³⁸. Συγκεκριμένα, η ενιαία αυτή θύρα έθεσε ως στόχο την δημιουργία ενός ψηφιακού περιβάλλοντος εντός του οποίου το κάθε ενδιαφερόμενο πρόσωπο θα αποκτά άμεση επαφή με τις πλέον χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με κανόνες που κατισχύουν εντός της ενιαίας εσωτερικής αγοράς. Οι πληροφορίες που παρέχονται ενδύονται οικονομικό χαρακτήρα καθώς σκοπός της ψηφιακής ενιαίας θύρας είναι η τόνωση των χαρακτηριστικών που διαμορφώνουν την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων, εμπορευμάτων και προσώπων εντός της Ένωσης. Προς την κατεύθυνση αυτή, τονίζεται στις αρχικές εκτιμήσεις (εν είδει προΐμιου) του Κανονισμού πως η απτή λειτουργία της ψηφιακής θύρας δεν θα πρέπει να αποτελεί τροχοπέδη στην επικοινωνία φυσικών-νομικών προσώπων με τις

37: Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση -σελ. 529, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

38: ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2018/1724 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 2ας Οκτωβρίου 2018 για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 21.11.2019 , L 295/1.

αντίστοιχες δημόσιες αρχές – φορείς καθώς επί της ουσίας θα πρόκειται για πρόσβαση κάποιων «χρηστών» σε πλατφόρμα ουσιωδών για τις δραστηριότητές τους πληροφοριών³⁹. Στο ίδιο πνεύμα επισημαίνεται η ανάγκη διαμόρφωσης ενός εύχρηστου ψηφιακού περιβάλλοντος για κάθε ενδιαφερόμενο χρήστη με ταυτόχρονη τήρηση των επιταγών του προαναφερθέντος Κανονισμού 910/2014 (e-IDAS) για την ταυτοποίηση των ενδιαφερομένων και εν γένει επίτευξη μέγιστης δυνατής ασφάλειας της εφαρμογής⁴⁰. Ένας ακόμη πολύ ενδιαφέρον στόχος του Κανονισμού όπως διαγράφεται και πάλι στο σκεπτικό αυτού, είναι η πρόθεση της Επιτροπής να εντάξει στο περιεχόμενο της θύρας πέραν κανόνων γενικού ενδιαφέροντος και δημόσιες αρχές ή φορείς των κρατών όπως τα εμπορικά επιμελητήρια⁴¹. Η τελευταία αναφορά στα εμπορικά επιμελητήρια αποτελεί κατά την γνώμη του γράφοντος ισχυρή ένδειξη της τάσης διαμόρφωσης του κοινού ενωσιακού εταιρικού δικαίου καθώς και ψηφιοποίησής του. Και αυτό γιατί πέραν από τις γενικές πληροφορίες που παρέχει η ενιαία θύρα, όπως νομικό καθεστώς των χωρών μελών ή βασικές πτυχές της κάθε χώρας σε νομοκανονιστικό επίπεδο, η ενσωμάτωση δημοσίων αρχών και επιμελητηρίων φέρνει άμεσα τον ενδιαφερόμενο επιχειρηματία σε επαφή με πτυχές της δραστηριότητας που επιθυμεί να γνωρίσει και να αναπτύξει. Ταυτόχρονα δημιουργείται η αίσθηση του κοινού και ενιαίου περιβάλλοντος ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας. Πολλώ δε μάλλον όταν η πρόσβαση σε πληροφορίες τέτοιου είδους καθίσταται εύκολη και γρήγορη αναδεικνύεται η ανάγκη εναρμόνισης κάθε πτυχής της οικονομικής ενασχόλησης με την ταχύτητα της εποχής. Επιπλέον, η ενιαία παρουσίαση τέτοιων πληροφοριών μπορεί να αποτελέσει όφελος για κάθε κράτος - μέλος ξεχωριστά καθώς μέσα από την διαδικασία αυτή μπορεί να βελτιώσει – εξελίξει δικές του πρακτικές. Και αυτό θα ήταν ένα ακόμη βήμα για την διαμόρφωση ενός κοινού πλαισίου απαλύνοντας ει το δυνατόν διακρατικές ανισότητες μεταξύ της Ένωσης στο πεδίο της μηχανοργάνωσης.

39: Εκτίμηση παραγράφου 5, Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1724 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 2ας Οκτωβρίου 2018 για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 21.11.2019 , L 295/1.

40: Εκτιμήσεις παραγράφων 7, 21 Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1724 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 2ας Οκτωβρίου 2018 για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 21.11.2019 , L 295/1.

41: Εκτίμηση παραγράφου 32, Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1724 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 2ας Οκτωβρίου 2018 για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 21.11.2019 , L 295/1.

Το πλέον όμως σημαντικό της επισήμανσης αυτής, το οποίο παρουσιάζεται εκτενώς στην επόμενη ενότητα, είναι ότι έθεσε την βάση για την σπουδαία εξέλιξη της Οδηγίας 2017/1132 στο κομμάτι της διευκόλυνσης εξ αποστάσεως ίδρυσης εταιριών. Κατά το ιδρυτικό και όχι μόνο στάδιο, η επικοινωνία με τα κατά τόπους αρμόδια εμπορικά επιμελητήρια και τις δημόσιες αρχές κρίνεται απαραίτητη. Το στοιχείο ήταν και είναι η δυνατότητα ηλεκτρονικής διεκπεραίωσης αυτών των σταδίων. Επομένως θα λέγαμε ότι αυτή η επισήμανση του Κανονισμού 2018/1724 αποτέλεσε τον πρόδρομο της μετέπειτα διαμόρφωσης της ως άνω αναφερθείσας ψηφιακής δυνατότητας με την Οδηγία 2019/1151.

Επιστρέφοντας στην δημιουργία της ψηφιακής θύρας (ΕΕ 2018/1724), αξίζει να συγκεκριμενοποιηθούν ορισμένες πτυχές αυτής ούτως ώστε να αποκρασταλλωθούν ορισμένα καίρια σημεία. Πιο αναλυτικά, πέραν των χρήσιμων για πολίτες και επιχειρήσεις πληροφοριών, με το άρθρο 1 του Κανονισμού θεσπίζονται κανόνες και «για την χρήση διαδικασιών από διασυννοριακούς χρήστες και την εφαρμογή της αρχής μόνον άπαξ». Η αρχή αυτή αποτελεί μία από τις σπουδαιότερες μεταρρυθμίσεις του Ευρωπαϊκού νομοθέτη στον τομέα της ψηφιοποίησης του εταιρικού δικαίου και πιο συγκεκριμένα στην διευκόλυνση της online καταχώρισης στοιχείων της εκάστοτε υπό ίδρυση εταιρίας. Η αρχή αυτή αναφέρθηκε στον παρόντα κανονισμό, ωστόσο για την πλήρη εφαρμογή της στο πεδίο του εταιρικού δικαίου γίνεται σαφέστερη μνεία στα νομοθετικά κείμενα που αναλύονται στην συνέχεια. Κατά την θέσπιση της ψηφιακής θύρας διαφαίνεται η έντονη σχέση εθνικού – ενωσιακού δικαίου. Και αυτό διότι οι παρεχόμενες πληροφορίες μπορεί να περιέχουν στοιχεία τα οποία αποτελούν λεπτομερείς αναφορές του εκάστοτε εθνικού νομικού πλαισίου, σε κάθε περίπτωση όμως αφορούν δικαιώματα η άσκηση των οποίων απορρέει αποκλειστικά από την ευρωπαϊκή έννομη τάξη. Τα δικαιώματα αυτά όπως είναι εύλογο ποικίλουν. Σε ό,τι αφορά την παρούσα εργασία, το δικαίωμα της ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας, απότοκο της ελευθερίας του ατόμου, αναφέρεται στο Παράρτημα I του Κανονισμού. Στο τελευταίο συμπεριλαμβάνονται οι παρεχόμενες πληροφορίες της θύρας αναλόγως του ασκηθέντος δικαιώματος. Τέτοιες πληροφορίες οι οποίες να σχετίζονται με την δράση προσώπων και επιχειρήσεων εντάσσονται στο γενικό πλαίσιο της «έναρξης – λειτουργίας – παύσης» της οικονομικής δραστηριότητας και είναι οι εξής: «εγγραφή, μεταβολή της νομικής μορφής ή κλείσιμο της επιχείρησης, μετακίνηση επιχείρησης σε άλλο κράτο μέλος, δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, αντικειμενικότητα και διαφάνεια στις εμπορικές πρακτικές, προσφορά δυνατότητας επιγραμμικής πληρωμής για τις διασυννοριακές συναλλαγές, δικαιώματα και υποχρεώσεις που απορρέουν από την νομοθεσία περί συμβάσεων, διαδικασίες αφερεγγυότητας και εκκαθάριση εταιριών, ασφάλιση πιστώσεων, συγχώνευση εταιριών ή πώληση επιχείρησης, αστική ευθύνη διευθυντών και μελών του διοικητικού συμβουλίου μιας εταιρίας, κανόνες και υποχρεώσεις όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» ενώ αντίστοιχα στο πλαίσιο των «Υπηρεσιών» παρέχονται οι απαραίτητες πληροφορίες για την «απόκτηση αδειών, εξουσιοδοτήσεων ή εγκρίσεων με σκοπό την έναρξη και την λειτουργία της επιχείρησης, κοινοποίηση των διασυννοριακών δραστηριοτήτων στις αρχές καθώς

και αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης»⁴².

Οι ανωτέρω αναφερθείσες παρεχόμενες πληροφορίες είναι κεφαλαιώδους σημασίας για κάθε πτυχή της επιχειρηματικής δραστηριότητας εντός της Ένωσης. Διακρίνεται η βούληση του νομοθέτη για την θέσπιση μιας θύρας η οποία να ανταποκρίνεται στις κοινές ανάγκες. Κάθε είδους πληροφορία εξάλλου είναι πολύτιμη και αρκετές φορές μέρος του συστατικού τύπου και της κατ'επέκταση εγκυρης δράσης πολλών εταιρικών μορφών σε πληθώρα κρατών – μελών. Με το να συμπεριλάβει όλες αυτές τις πληροφορίες, η ψηφιακή θύρα αναδεικνύει τις από κοινού ανάγκες του υπό συνεχόμενη διαμόρφωση ενωσιακού εταιρικού δικαίου. Παράλληλα η θέσπιση ενός εύχρηστου ψηφιακού χώρου όπου ο κάθε ενδιαφερόμενος θα έχει πρόσβαση με σχετική ευκολία στις ως άνω πληροφορίες, δηλώνει εμπράκτως τον ουσιαστικό ρόλο της τεχνολογίας στο σύγχρονο εταιρικό δίκαιο και σε πληθώρα πτυχών αυτού.

Πλέον οι ρυθμίσεις του Κανονισμού 2018/1724 μνημονεύονται σε όλα τα κράτη – μέλη της Ένωσης και η χρήση της πλατφόρμας προωθείται σε σημαντικό βαθμό. Είναι άλλωστε ένας Κανονισμός τα αποτελέσματα του οποίου αναμένονται με αισιοδοξία να έχουν μια θετική επίδραση. Απότερος στόχος εξάλλου είναι στο σύντομο μέλλον, με ορίζοντα έως το τέλος του 2023 πολλές υπηρεσίες της Ένωσης να παρέχονται online χωρίς την ανάγκη μεσολάβησης paper based διαδικασιών⁴³.

Σήμερα, η πλατφόρμα βρίσκεται σε λειτουργία και η πρόσβαση είναι εύκολη σε κάθε ενδιαφερόμενο. Ο επίσημος ιστότοπος έχει την ονομασία “Your Europe”⁴⁴. Οι πληροφορίες είναι διαθέσιμες σε 23 γλώσσες ενώ εύκολα ο χρήστης έγκαιρα και με ακρίβεια ενημερώνεται για ζήτημα του άμεσου ενδιαφέροντός του. Οι πληροφορίες ενημερώνονται συνεχώς. Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε ότι σε κάθε ενότητα που ενδιαφέρει και την παρούσα εργασία, γίνεται μνεία στο Brexit και κατά πόσο αυτό επηρεάζει ή όχι την

42: Πληροφορίες όπως περιγράφονται στο Παράρτημα I του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1724 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 2ας Οκτωβρίου 2018 για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 21.11.2019 , L 295/1.

43: Article “What is the Single Digital Gateway? German Federal Ministry of the Interior, Building and Community, The Single Digital Gateway”, <https://www.onlinezugangsgesetz.de/Webs/OZG/EN/sdg/sdg-node.html>, ημερομηνία εξαγωγής ηλεκτρονικών δεδομένων 27-03-2021.

44: <https://europa.eu/youreurope/index.htm>

άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας. Παράλληλα ενημερώνει τον χρήστη και για νέα δεδομένα στην αγορά με την εισαγωγή νέου τύπου εταιρικών μορφωμάτων όπως η « Ευρωπαϊκή Εταιρία (SE)».

Συνοψίζοντας, η θέσπιση της «Ενιαίας Ψηφιακής Θύρας» αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα επιτάχυνσης της χρήσης της τεχνολογίας στο σύγχρονο εταιρικό δίκαιο. Και αυτό διότι θεσπίζοντας δεσμευτικούς κανόνες οδηγεί τα κράτη και τις αντίστοιχες αρχές στην υποχρέωση εναρμόνισης με ψηφιακές πρακτικές. Ο Κανονισμός αυτός όπως ανωτέρω ελέχθη, δεν είχε ως αποκλειστικό πεδίο το εταιρικό δίκαιο. Περιέλαβε όμως σημαντικό μέρος των οικονομικών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων δίδοντας έτσι το έναυσμα για την μετέπειτα Οδηγία 2019/1151. Παράλληλα διαφαίνεται η στενή σχέση επιρροής του ευρωπαϊκού δικαίου με τους εθνικούς κανόνες, μεταξύ των οποίων βρίσκεται και το εταιρικό δίκαιο. Η ψήφιση του Κανονισμού και τον Οδηγιών (η μελέτη των οποίων ακολουθεί), αποτελεί ένδειξη της κατεύθυνσης που έχει χαράξει ο Ευρωπαίος νομοθέτης και η ευρωπαϊκή πολιτική εν γένει, με τελικό προορισμό την εδραίωση του ευρωπαϊκού στερεώματος και κατ' επέκταση της εσωτερικής αγοράς στην ψηφιακή εποχή.

Οι Οδηγίες 2017/1132 και 2019/1151

β) Οδηγία 2017/1132

Η Οδηγία 2017/1132 αποτελεί ένα σπουδαίο νομοθετικό προϊόν πανευρωπαϊκής εμβέλειας με σαφές αποτόπωμα στην λειτουργία του εταιρικού δικαίου και του εν γένει επιχειρηματικού κόσμου. Δημοσιεύθηκε τον Ιούνιο του 2017 και έκτοτε με τις διάφορες τροποποιήσεις της έχει επιφέρει σημαντικές μεταβολές σε πληθώρα κρατών – μελών. Αρχικός σκοπός της Οδηγίας ήταν η καθιέρωση ενός ενιαίου, ή κατά το μέγιστο δυνατό όμοιου πλαισίου ορισμένων εγγυήσεων του εταιρικού δικαίου, με στόχο την ομοιόμορφη λειτουργία εταιρικών μορφωμάτων στον ευρωπαϊκό οικονομικό χώρο. Απότοκο αυτού θα ήταν η προώθηση και διευκόλυνση των διακρατικών συναλλαγών εντός της ένωσης, της εντονότερης διακρατικής επιχειρηματικής δραστηριότητας και η ανάδειξη της τεχνολογίας ως του πλέον πρόσφορου μέσου προς την επίτευξη όλων των ανωτέρω. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο της παρούσης Οδηγίας αντικείμενο αποτελούν οι κεφαλαιουχικές εταιρίες και ιδιαίτερα οι ανώνυμες εταιρίες. Έπειτα από μία κατ'άρθρον μελέτη της ως άνω, διαπιστώνουμε ότι το αντικείμενο αυτής προκύπτει με σαφήνεια ήδη από το άρθρο 1. Πιο συγκεκριμένα, ως αντικείμενο επί των οποίων τίθενται κανόνες είναι: «...ο συντονισμός εγγυήσεων των κρατών μελών ... με σκοπό να καταστούν οι εγγυήσεις αυτές ισοδύναμες όσον αφορά την σύσταση των ανωνύμων εταιριών...» καθώς και κανόνες σχετικοί με «απαιτήσεις δημοσιότητας», «συγχωνεύσεις ανωνύμων εταιριών», «διασυνοριακές συγχωνεύσεις κεφαλαιουχικών εταιριών» καθώς και «διάσπαση ανωνύμων εταιριών»⁴⁵. Έπειτα από μία προσεκτική μελέτη των αρχικών ρυθμίσεων της παρούσης, διαφαίνεται η πρόθεση του νομοθέτη για την δημιουργία ενός κοινού εταιρικού πλαισίου στον ευρωπαϊκό οικονομικό χώρο ειδικά σε ό,τι αφορά κανόνες δημοσιότητας και φερεγγυότητας των νομικών προσώπων. Τέτοιοι κανόνες άπτονται όχι μόνο στο ιδρυτικό στάδιο (πχ. Εταιρική Επωνυμία, έδρα κλπ) αλλά και σε κάθε επόμενο όπως τυχόν μεταβολές στην εταιρική σύνθεση, αυξομειώσεις του μετοχικού κεφαλαίου αλλά και περιπτώσεις εκούσιας λύσης του εταιρικού μορφώματος. Με την ρητή αναφορά σε όσα στοιχεία πρέπει να δημοσιεύονται από εταιρίες κάθε κράτους μέλους, διευκολύνεται η διακρατική επιχειρηματική δράση, εξασφαλίζεται κατά μεγάλο βαθμό η διαφάνεια και εν τέλει χτίζεται άλλη μία όψη του ευρωπαϊκού εταιρικού δικαίου.

45: Άρθρο 1 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14^{ης} Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, (κωδικοποιημένο κείμενο), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.06.2017, L 169/46.

Σε ό,τι μας αφορά, η χρήση της τεχνολογίας και η προώθηση αυτής για τον σκοπό των ανωτέρω ρυθμίσεων προκύπτει από το άρθρο 16 της Οδηγίας. Κάθε κράτος – μέλος λοιπόν κλήθηκε βάσει αυτού να δημιουργήσει ένα κεντρικό μητρώο εταιριών. Το μητρώο αυτό θα περιλαμβάνει όλα τα υπό δημοσίευση στοιχεία των κεφαλαιουχικών εταιριών και θα παρέχει ελεύθερη πρόσβαση σε κάθε ενδιαφερόμενο. Πέραν τούτου, προβλέφθηκε η δυνατότητα διασύνδεσης των εμπορικών μητρώων. Η δυνατότητα αυτή καθιστά το περιεχόμενο των εκάστοτε εθνικών μητρώων κοινό κτήμα της Ένωσης. Ο ενδιαφερόμενος πολίτης αλλά και ο νομικός εκπρόσωπος μιας ανώνυμης επί παραδείγματι εταιρίας θα μπορεί έχοντας πρόσβαση στο μητρώο αυτό να ασκήσει πλήθος δραστηριοτήτων αποφεύγοντας μετακινήσεις και άλλες χρονοβόρες πρακτικές. Για πρώτη φορά γίνεται σε νομοθετικό κείμενο ευρεία και απτή αναφορά στην χρήση κάθε σύγχρονου τεχνολογικού μέσου προς την διεκπεραίωση εταιρικών διαδικασιών. Έννοιες όπως «ηλεκτρονικά μέσα», «ενσύρματα ή ασύρματα μέσα», «ηλεκτρομαγνητικά μέσα» εξειδικεύονται και μετατρέπονται από στείρες τεχνικές έννοιες σε κατανοητά βοηθήματα – αναγκαία μέσα τέλεσης εταιρικών διαδικασιών⁴⁶. Με τα ανωτέρω μέσα τα κράτη – μέλη φροντίζουν ούτως ώστε να δημοσιεύουν στο εθνικό μητρώο τα απαραίτητα στοιχεία πληρώντας έτσι τις απαιτήσεις δημοσιότητας. Επιπλέον καλούνται στην διαρκή ενημέρωση του μητρώου τους με γενικότερα στοιχεία νομοθεσίας και τυχόν αλλαγές – τροποποιήσεις τις οποίες ο Ευρωπαϊός Νομοθέτης κρίνει ουσιαστικές. Και σε αυτό το βήμα η τεχνολογία έχει πρωτεύοντα ρόλο καθώς σύμφωνα με το άρθρο 17 της Οδηγίας, οι επικαιροποιημένες πληροφορίες θα δημοσιεύονται με ηλεκτρονικό τρόπο στην «ευρωπαϊκή διαδικτυακή πύλη ηλεκτρονικής δικαιοσύνης»⁴⁷.

Όσον αφορά την λειτουργία της πλατφόρμας διασύνδεσης των εμπορικών εθνικών μητρώων αξίζει να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κρίθηκε όπως είναι εύλογο ως το πλέον αρμόδιο υπεύθυνο όργανο για την ομαλή λειτουργία αυτής. Ενδύεται έτσι τον υπερεθνικό χαρακτήρα του εποπτεύοντα οργάνου υπό την σκέπη του οποίου βρίσκονται τα ευρωπαϊκά κράτη που οφείλουν την αντίστοιχη συμμόρφωση που πηγάζει από τις ιδρυτικές συνθήκες της Ένωσης.

46: Άρθρο 16 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14^{ης} Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, (κωδικοποιημένο κείμενο), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.06.2017, L 169/46.

47: : Άρθρο 17 παράγραφος 2 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14^{ης} Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, (κωδικοποιημένο κείμενο), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.06.2017, L 169/46.

Κατά την γνώμη του γράφοντος πέραν των κοινών υπό δημοσίευση στοιχείων των κρατών μελών, η δημιουργία του κοινού εμπορικού μητρώου μέσω της σχετικής «πύλης» αποτέλεσε την μεγαλύτερη ρύθμιση της υπό μελέτη Οδηγίας. Και αυτό διότι ένα τέτοιο σύστημα διασύνδεσης διευκολύνει τις συναλλαγές και τις εμπορικές δραστηριότητες ευρύτερα. Προωθεί την δημιουργία υποκαταστημάτων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες προωθώντας την λειτουργία της ενιαίας αγοράς. Η εσωτερική αγορά της Ένωσης περνάει έτσι στην digital εποχή της. Αυτό αποτέλεσε και το στοίχημα του Ευρωπαϊκού νομοθέτη αν αναλογιστεί κανείς ότι την περίοδο των ρυθμίσεων αυτών δεν υπήρχε το ίδιο πνεύμα ψηφιοποίησης σε όλες τις χώρες. Με άλλα λόγια πολλά κράτη μέλη ξεκινούσαν από διαφορετικό σημείο τεχνολογικής εκκίνησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα όσο και αν φαίνεται παράξενο και η Γερμανία, η οποία επέμεινε σε αρκετά στάδια του εταιρικού κύκλου ζωής, ιδίως στο ιδρυτικό, στις paper based διαδικασίες για λόγους αξιοπιστίας⁴⁸. Αυτός ήταν και ο λόγος που από διάφορες χώρες ασκήθηκε κριτική στις ρυθμίσεις της Οδηγίας η οποία αρκετές φορές υπήρξε εύλογη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τους λόγους αυτούς προσπάθησε κατά το μέγιστο δυνατό να εξασφαλίσει την ασφάλεια και την διαφάνεια της πύλης ενώ αντιλαμβανόμενη τα κελύσματα των καιρών προχώρησε σε επικαιροποίηση και πρόσθεση νέων σημείων τα οποία ακολουθούν με την επόμενη υπό μελέτη Οδηγία. Ταυτόχρονα με σκοπό την διαφύλαξη της ασφάλειας των συναλλαγών και προς αποφυγή σύγχυσης στο επιχειρηματικό κοινό, προβλέφθηκε ρητά ότι ανεξαρτήτως της έναρξης ισχύος της πύλης του μητρώου εταιριών, δεν θα επηρεαστούν οι όποιες συμφωνίες μεταξύ των χωρών περί ανταλλαγής πληροφοριών ως προς τις εταιρίες⁴⁹. Κατά την γνώμη του γράφοντος η παρούσα εξαίρεση θα πρέπει να ερμηνευτεί διασταλτικά καθώς η όποια διμερής συμφωνία η οποία θα δίνει την δυνατότητα για παροχή ελλιπέστερων στοιχείων από τα όσα ορίζει η Οδηγία, θα είναι de lege lata & de lege ferenda αντίθετη στις ανωτέρω ρυθμίσεις. Σε αυτό άλλωστε συνηγορούν και οι μέτεπειτα προτάσεις τροποποίησης της Οδηγίας ως προς τις δωρεάν πληροφορίες που παρέχει η πύλη. Με τις αρχικές ρυθμίσεις του άρθρου 19 η δωρεάν πρόσβαση περιοριζόνταν σε βασικά στοιχεία δημοσιότητας όπως η επωνυμία ενώ με τις τροποποιητικές προτάσεις προωθήθηκε η δωρεάν πρόσβαση σε ακόμη περισσότερα στοιχεία⁵⁰.

48: Omlor, Sebastian, Digitalization and EU Company Law - Innovation and Tradition in Tandem (October 2, 2018). Page 15, European Company Law (ECL) Journal, Forthcoming, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3258980>

49: Άρθρο 22 παράγραφος 6 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14^{ης} Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, (κωδικοποιημένο κείμενο), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.06.2017, L 169/46.

50: Αντιγόνη Αλεξανδροπούλου, «Οι πρόσφατες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εξέλιξη του εταιρικού δικαίου», εισήγηση στο 28^ο Συνέδριο του Συνδέσμου Ελλήνων Εμπορικών Λόγων – 21.10.2018, σελ. 388.

Όπως αναφέρθηκε, η Οδηγία 2017/1132 έθεσε τα θεμέλια στην ηλεκτρονική πρόοδο των εταιρικών διαδικασιών. Η ηλεκτρονική ανάρτηση εταιρικών στοιχείων, η δημιουργία της ενιαίας πύλης και του μητρώου εθνικών εταιριών άφησαν σαφές θετικό αποτύπωμα. Η τεχνολογία μολαταύτα, βαδίζοντας με τους πλέον γοργούς ρυθμούς, αφήνει μηδαμινό περιθώριο εφησυχασμού. Ακολουθώντας τους ίδιους ρυθμούς και ο νομοθέτης δεν θα μπορούσε να μείνει στάσιμος στις έως τότε ρυθμίσεις. Θα λέγαμε ότι ενός είδους εξέλιξη υπήρξε με την καθιέρωση της ψηφιακής ενιαίας θύρας του Κανονισμού 2018/1724 όπως έχει ήδη αναφερθεί. Μολονότι ο τελευταίος δεν αφιέρωσε πιστά το περιεχόμενό του στο εταιρικό δίκαιο αλλά σε ευρύτερες ψηφιακές υπηρεσίες προς τους πολίτες των χωρών – μελών, έδωσε εντούτοις το έναυσμα για την τελική μορφοποίηση και εξέλιξη του ψηφιακού περιβάλλοντος όσον αφορά και τις εταιρικές διαδικασίες.

Στα σύντομο χρονικό διάστημα που ακολούθησε την ψήφιση της Οδηγίας 2017/1132, υπήρξε πληθώρα φωνών στον ευρωπαϊκό νομικό χώρο ούτως ώστε η τελευταία να εξελιχθεί. Χαρακτηριστική είναι η πρόταση της 25^{ης}/04/2018 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου η οποία είχε ως στόχο την σε αρκετά σημεία τροποποίηση της Οδηγίας 2017/1132. Όπως προκύπτει από την ανάλυση της πρότασης αυτή που χαρακτηρίζεται ως κεφαλαιώδους σημασίας είναι η ρύθμιση περί πλήρους ηλεκτρονικής ίδρυσης ορισμένων κεφλαιουχικών εταιριών καθώς και η καθόλα online ενημέρωση βασικών στοιχείων της εταιρίας δίχως να τίθεται ως προϋπόθεση κύρους η φυσική παρουσία των νομίμων εκπροσώπων των εταιριών⁵¹. Η πρόταση αυτή αναδεικνύει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις δυνατότητες ευρείας χρήσης της τεχνολογίας στο εταιρικό δίκαιο. Θετική εξέλιξη η οποία δεν είχε μόνο τον χαρακτήρα πρότασης αλλά όπως θα δούμε στην ανάλυση που αμέσως ακολουθεί, εντάχθηκε στο νομικό κείμενο Οδηγίας (2019/1151) προς τις αρχές των χωρών μελών. Η πρόταση περί εξ ολοκλήρου ηλεκτρονικής ίδρυσης εταιριών εκφράστηκε κατά την γνώμη του γράφοντος σε μία καίρια εποχή. Η εποχή χαρακτηρίζεται έτσι καθώς τα έτη που ακολούθησαν (2017-2020) ήταν τα τελευταία της «κανονικότητας» που έως τότε γνωρίζαμε. Η πανδημική κρίση της νόσου Covid -19 ανέδειξε σε σύντομο χρονικό διάστημα τις ανάγκες του μέλλοντος σε διάφορους τομείς. Κοινός παρανομαστής όλων είναι η ευρεία χρήση της τεχνολογίας σε κάθε πτυχή της ζωής μας, γεγονός που καθιστά τις ρυθμίσεις τόσο της Οδηγίας ΕΕ 2017/1132 όσο και της 2019/1151 κατά μία έννοια «προφητικές». Σε κάθε περίπτωση οι ρυθμίσεις αυτές και η πρακτική εφαρμογή τους αποτελεί στοίχημα που κάθε ευρωπαϊκή χώρα καλείται να κερδίσει.

51: Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 707

γ) Οδηγία 2019/1151

Η συγκεκριμένη Οδηγία αποτελεί την επιτομή ανάδειξης της τεχνολογίας ως ενός χρήσιμου και αναγκαίου εργαλείου επίτευξης εταιρικών διαδικασιών. Όπως προσφάτως αναφέρθηκε, οι γρήγοροι ρυθμοί ανάπτυξης των ψηφιακών μέσων και η πορεία ψηφιοποίησης των εταιρικών σχηματισμών δεν θα μπορούσε να αφήσει εκτός κάδρου εκσυγχρονισμού και το εταιρικό δίκαιο. Η Οδηγία 2019/1151 δημοσιεύθηκε σε μία εποχή που η ψηφιακή οικονομία είχε εδραιωθεί στο παγκόσμιο γίνεσθαι ενώ στον δημόσιο διάλογο κυριαρχούσε μεταξύ άλλων η συζήτηση για την εφαρμογή του δικτύου 5G σε ποικίλους τομείς της παραγωγικής και όχι μόνο δραστηριότητας.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εξελίξεων ο Ευρωπαϊός Νομοθέτης αντιλαμβανόμενος τις επιταγές των καιρών, προχώρησε στον εκσυγχρονισμό της προϋπάρχουσας Οδηγίας 2017/1132. Πιο αναλυτικά, έδρασε τροποποιητικά και προσθετικά σε ορισμένα σημεία φέρνοντας στο προσκήνιο του ενδιαφέροντος την χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο. Αυτό άλλωστε γίνεται σαφές και από τον τίτλο της Οδηγίας η οποία δημοσιεύθηκε στις 20 Ιουνίου του 2019⁵². Με τον τρόπο αυτό εκτιμώντας την έως τότε πρόοδο που είχαν επιφέρει οι ευρωπαϊκές νομοθετικές εξελίξεις, ο νομοθέτης δεν προχώρησε σε μία σειρά από αφαιρέσεις αλλά σε προσθέσεις σημείων. Και αυτό διότι οι ρυθμίσεις της Οδηγίας 2017/1132 είχαν χαρακτηριστεί ως επί το πλείστον θετικές. Με την παρούσα οδηγία ο νομοθέτης ήθελε να εξιδανικεύσει ακόμη περισσότερο τις εταιρικές διαδικασίες στις οποίες η τεχνολογία θα φαινόταν χρήσιμο εργαλείο εξαλείφοντας έτσι τις όποιες αμφιβολίες ή παρερμηνείες είχαν δημιουργηθεί. Επί της ουσίας μετέτρεψε γενικότερες προτάσεις του Κανονισμού 2018/1724 αλλά και της προϋπάρχουσας Οδηγίας σε πιο απτές και συγκεκριμένες ρυθμίσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η «ενιαία ψηφιακή θύρα» (“your Europe”) του Κανονισμού (2018/1724) η οποία κρίθηκε ότι περιέχει ένα ευρύτερο πλαίσιο ρυθμίσεων, όπως αυτές έχουν αναλυθεί ανωτέρω (βλ. σελ. 12), σε σχέση με τον ειδικότερο και συγκεκριμένο χαρακτήρα που έπρεπε να έχουν επί παραδείγματι ρυθμίσεις για την ηλεκτρονική ίδρυση εταιριών⁵³.

52: Οδηγία (ΕΕ) 2019/1151 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 20^{ης} Ιουνίου 2019 για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 όσον αφορά τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και διαδικασιών στον τομέα του εταιρικού δικαίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 11.07.2019, L 186/80.

53: Εκτίμηση Παραγράφου 9 Οδηγία (ΕΕ) 2019/1151 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 20^{ης} Ιουνίου 2019 για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 όσον αφορά τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και διαδικασιών στον τομέα του εταιρικού δικαίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 11.07.2019, L 186/80.

Άλλοι παράγοντες που λήφθηκαν υπόψη είναι φυσικά τα οφέλη της ευρείας χρήσης της τεχνολογίας σε εταιρικές διαδικασίες. Τέτοια οφέλη όπως προκύπτουν και στην ανάλυση που ακολουθεί διακρίνονται από τον οικονομικό και διοικητικό τους χαρακτήρα. Με τις νέες ρυθμίσεις είναι δυνατή μία σαφής εξοικονόμηση πόρων, αποφυγή με άλλα λόγια ενός γραφειοκρατικού κόστους αλλά και επιτάχυνση των διαδικασιών. Το προς αποφυγή κόστος δεν είναι σε καμία περίπτωση αμελητέο εάν ανλογιστεί κανείς ότι σύμφωνα με την έκθεση επιπτώσεων της Οδηγίας αυτό μπορεί να αγγίξει δεκάδες εκατομμύρια ευρώ⁵⁴.

Πιο αναλυτικά, μία εκ των βασικότερων ρυθμίσεων της Οδηγίας όπως έχει ήδη αναφερθεί είναι η δυνατότητα της πλήρους ηλεκτρονικής καταχώρισης των εταιριών. Η ηλεκτρονική καταχώριση εντάσσεται στο νέο τμήμα 1Α της προϋπάρχουσας Οδηγίας και δημιουργεί το κατάλληλο πλαίσιο εντός του οποίου οι κρατικές αρχές και οι επιχειρήσεις (δλδ οι νόμιμοι εκπρόσωποι αυτών) θα ακολουθούν τις online υπηρεσίες δίχως κάποια παρεμπόδιση⁵⁵. Η εξ ολοκλήρου ηλεκτρονική καταχώριση όπως διαρθρώνεται στα άρθρα 13ζ επ. προσφέρει την δυνατότητα εξ αποστάσεως ίδρυσης και τυχόν υποκαταστημάτων των εταιριών. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει τον στόχο της Επιτροπής για ενοποίηση των διαδικασιών με ένα ομοιογενές περιβάλλον ψηφιακής επιχειρηματικότητας. Με τον ίδιο τρόπο προωθεί και την συνταγματικώς κατοχυρωμένη στο άτυπο «οικονομικό σύνταγμα της Ένωσης» έννοια της ελευθερίας κινήσεως όχι μόνο προσώπων αλλά και αγαθών και υπηρεσιών. Στην εύλογη ανησυχία του αναγνώστη για την διαφύλαξη της νομιμότητας των διαδικασιών, η νέα Οδηγία προσθέτει στην προϋπάρχουσα (2017/1132) ρήτρες – εγγυήσεις διαφύλαξης της διαφάνειας. Οι ρήτρες αυτές εξασφαλίζουν με πρακτικό τρόπο τον έλεγχο της ταυτότητας των δρώντων και καλλιεργούν ένα ευρύτερο αίσθημα ασφάλειας στον συναλλακτικό κόσμο. Εξάλλου για να είναι αποτελεσματική και με θετικό αποτόπωμα μία νέα τέτοια ρηξικέλευθη κίνηση, όπως κρίνεται η εξ ολοκλήρου ηλεκτρονική καταχώριση, θα πρέπει να προβλέπονται κοινοί κανόνες ασφάλειας μεταξύ των κρατών – μελών⁵⁶. Οι κανόνες αυτοί και επομένως το στοιχείο της ασφάλειας, εξιδανικεύονται στο άρθρο 13ζ.

54: Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση -σελ. 530, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

55: Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση -σελ. 531, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

56: Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση -σελ. 532, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Σύμφωνα με το τελευταίο, τα κράτη οφείλουν να θέσουν κοινές ρήτρες ασφάλειας οι οποίες επί της ουσίας θα είναι προϋποθέσεις δημοσιότητας που κρίνονται στο σύνολο των χωρών ως κεφαλαιώδους σημασίας κατά το ιδρυτικό στάδιο ενός εταιρικού μορφώματος. Οι πιο σημαντικές ρήτρες αφορούν στην «ταυτότητα των αιτούντων», «διασφάλιση ότι οι αιτούντες διαθέτουν δικαιοπρακτική ικανότητα», «επαλήθευση νομιμότητας του εταιρικού σκοπού», «επαλήθευση νομιμότητας εταιρικής επωνυμίας»⁵⁷. Η τήρηση των συγκεκριμένων ρητρών εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο προστασίας που θέτει η Οδηγία για την ασφάλεια των συναλλαγών. Και αυτό διότι έντονη υπήρξε η ανησυχία του νομικού αλλά και επιχειρηματικού κόσμου σε ολόκληρη την Ευρώπη σχετικά με πιθανούς κινδύνους αυτής της ψηφιακής διαδικασίας. Σε ορισμένες δε χώρες όπως η Γερμανία, η απουσία παραδοσιακών οργάνων όπως οι συμβολαιογράφοι σε αρκετά στάδια του εταιρικού κύκλου ζωής προκάλεσε δυσθυμία καθώς η παρουσία των τελευταίων χαρακτηρίστηκε ως «θεματοφύλακας» του κύρους κάθε διαδικασίας⁵⁸. Πέραν τούτων για την διαφύλαξη της μέγιστης δυνατής ασφάλειας, το Κοινοβούλιο και η Επιτροπή αποφάσισαν ότι η εξ ολοκλήρου ηλεκτρονική καταχώριση θα αφορά συγκεκριμένου τύπου κεφαλαιουχικές εταιρίες. Για να καταστεί πιο σαφές κάνοντας αντιπαραβολή με τα ελληνικά δεδομένα, η δυνατότητα αυτού του είδους της καταχώρισης θα αφορά επί παραδείγματι τις Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρίες αλλά όχι τις Ανώνυμες⁵⁹. Το πνεύμα της παρούσης ρύθμισης αποτελεί μια διττή παραδοχή κατά την γνώμη του γράφοντος. Από την μία αναγνωρίζει αυτομάτως την πολύπλοκη διάρθρωση του οικοδομήματος της ανώνυμης εταιρίας στο σύνολο των χωρών μελών. Η εταιρία που ενδύεται την νομική μορφή της ανώνυμης πρέπει να έρχεται αντιμέτωπη με αυτό που θα χαρακτηρίζαμε «έντονο γραφειοκρατικό χαρακτήρα» ούτως ώστε οι αρχές της χώρας της έδρας αυτής ή τυχόν υποκαταστημάτων της να προβαίνουν σε έλεγχο νομιμότητας των εκπροσώπων, της διαφάνειας προέλευσης των κεφαλαίων και την εν γένει καταπολέμηση νομιμοποίησης

57: Τμήμα 1^Α, Άρθρο 13ζ, παρ.3 Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1151 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 20^{ης} Ιουνίου 2019 για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 όσον αφορά τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και διαδικασιών στον τομέα του εταιρικού δικαίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 11.07.2019, L 186/80.

58: Article “Online formation of corporations – The requirements of the Digitalization Directive at a glance” , DELOITTE DEUTSCHLAND, <https://www2.deloitte.com/dl/en/pages/legal/articles/online-gruendung-digitalisierungsrichtlinie.html> , ημέρα εξαγωγής ηλεκτρονικών δεδομένων 14.04.2021

59: Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση -σελ. 531, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Αφετέρου φανερώνεται η προς το παρόν έλλειψη ψηφιακών δομών τέτοιας εμβέλειας που να εξασφαλίζουν στο μέγιστο βαθμό την ηλεκτρονική διαφάνεια των συναλλαγών μίας ανώνυμης εταιρίας. Βεβαίως δεν απέχουμε πολλά βήματα από αυτόν τον στόχο καθώς οι «έξυπνες» εφαρμογές των τραπεζών σε παγκόσμια κλίμακα, οι ολοένα και αυξανόμενες ενισχύσεις της υλικοτεχνικής δομής των αρμόδιων αρχών σε κάθε χώρα και η κοινή ευρωπαϊκή πολιτική εναντίον του money laundering θα συνεισφέρουν και σε αυτό το ψηφιακό βήμα.

Συνεχίζοντας με την παράθεση των σημαντικότερων μεταρρυθμίσεων της Οδηγίας ΕΕ 2019/1151, η εκ ολοκλήρου καταχώριση δεν περιορίστηκε στο ιδρυτικό στάδιο. Αντιθέτως, προωθείται η εφαρμογή της σε πληθώρα εταιρικών διαδικασιών που συναντώνται σε όλο τον κύκλο ζωής μιας κεφαλαιουχικής εταιρίας⁶⁰. Η ευθύνη των κρατών μελών στο σημείο αυτό έγκειται στην εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος ενημέρωση αυτών των στοιχείων στο αντίστοιχο εθνικό μητρώο προς αποφυγή συγχύσεων και δυσχερειών στην ομαλή λειτουργία των διακρατικών εμπορικών πράξεων. Οι πληροφορίες που θα κληθούν κατά την διάρκεια του κύκλου ζωής να αναρτήσουν οι αρμόδιες αρχές μπορούν να αφορούν οιοδήποτε στοιχείο της εσωτερικής λειτουργίας της εταιρίας το οποίο χρήζει δημοσιότητας για λόγους δημοσίου συμφέροντος, πχ: τροποποιήσεις καταστατικού, αποχωρήσεις ή εισχωρήσεις μελών του Διοικητικού Συμβουλίου κλπ⁶¹. Η ανάγκη δημοσίευσης φανερώνει αυτομάτως την σημασία της διασύνδεσης των μητρώων ενώ παράλληλα καθιστά σαφές το ορισμένο κοινό πλαίσιο ευρωπαϊκού εταιρικού δικαίου στο πεδίο των εγγυήσεων.

Επιπλέον σπουδαία μεταρρύθμιση επήλθε με την εφαρμογή της «αρχής μόνον άπαξ». Η αρχή αυτή προβλέφθηκε ήδη με την προηγούμενη Οδηγία ΕΕ (2017/1132) εξιδανικεύθηκε όμως με τις μεταγενέστερες νομοθετικές παρεμβάσεις όπως ο Κανονισμός ΕΕ 2018/1724 και η Οδηγία ΕΕ 2019/1151. Μέλημα της αρχής είναι η πρακτική διευκόλυνση των εκπροσώπων των εταιριών ούτως ώστε όταν κατά την ίδρυση ή σε μεταγενέστερο στάδιο απαιτηθεί από εθνική αρχή οιαδήποτε πληροφορία η οποία έχει προηγουμένως δημοσιευθεί στο εμπορικό μητρώο, να μην υποχρεούται ο νόμιμος εκπρόσωπος σε επικοινωνία με την εκάστοτε εθνική αρχή αλλά να υποχρεούται η τελευταία να έρθει σε επαφή με το κεντρικό μητρώο αντλώντας από εκεί τις όποιες πληροφορίες⁶².

60: Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση -σελ. 533, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

61: Άρθρο 14 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14^{ης} Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, (κωδικοποιημένο κείμενο), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.06.2017, L 169/46.

62: Αντιγόνη Αλεξανδροπούλου, «Οι πρόσφατες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εξέλιξη του εταιρικού δικαίου», εισήγηση στο 28^ο Συνέδριο του Συνδέσμου Ελλήνων Εμπορικόλογων – 21.10.2018, σελ. 387.

Μια τέτοια πρόβλεψη συντελεί στην αποφυγή γραφειοκρατικού χρόνου για τους ιδύνοντες των νομικών προσώπων με ταυτόχρονη επίτευξη ενός πανευρωπαϊκού πλαισίου ενημέρωσης και ασφάλειας. Η αρχή «μόνον άπαξ» εξειδικεύθηκε στην πιο πρόσφατη από τις ανωτέρω Οδηγίες καθώς εξιδανικεύθηκαν με την σειρά τους τα υποχρεωτικά προς δημοσίευση στοιχεία από πλευράς εταιριών. Επιπλέον γίνεται σαφές ότι με την θέση σε ισχύ της συγκεκριμένης αρχής προωθείται η ταχύτερη ίδρυση υποκαταστημάτων των εταιριών σε άλλες χώρες – μέλη με αποφυγή διοικητικού χρόνου και κόστους.

Τέλος αυτό που αξίζει κατά την γνώμη του γράφοντος να σημειωθεί, είναι το γεγονός ότι ο ευρωπαίος νομοθέτης αφουγκράστηκε τις αναντιστοιχίες των κρατών – μελών όχι μόνο σε επίπεδο τεχνολογικής προόδου αλλά και στον τομέα των ιδιαιτεροτήτων του εγχώριου δικαίου. Και αυτό διαφαίνεται από το γεγονός ότι για όσες μορφές εταιριών, όπως οι ανώνυμες, έκρινε ότι δεν υπάρχει η ίδια πορεία ελέγχου και ίδρυσης κατά μήκος της Ένωσης, έδωσε το περιθώριο στα μέλη να εφαρμόσουν το θετικό τους δίκαιο. Για αυτό εξάλλου και κατά τον χρόνο δημοσίευσης των ανωτέρω μεταρρυθμίσεων, αυτές περιλήφθηκαν στον νομικό μανδύα της Οδηγίας και όχι του Κανονισμού μιας και κρίθηκε ότι η οριζόντια εφαρμογή τέτοιων κανόνων ήταν ακόμη παράτολμη κίνηση.

Στο ίδιο πνεύμα, η καταληκτική ημερομηνία ενσωμάτωσης της παρούσης στο εγχώριο δίκαιο των μελών ορίστηκε έπειτα από δύο και πλέον χρόνια, ήτοι έως την 1^η Αυγούστου του τρέχοντος έτους (2021), ούτως ώστε τα μέλη να έχουν τον απαραίτητο χρόνο για να προβούν στις αντίστοιχες μεταρρυθμίσεις, ενώ μόνον για ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις όπως η περίπτωση των αποκλεισμένων διευθυντών, η ενσωμάτωση μπορεί να επέλθει έως την ίδια ημέρα του Αυγούστου του έτους 2023⁶³.

Η σημασία της ενσωμάτωσης των ανωτέρω είναι σήμερα περισσότερο από ποτέ επιτακτική ανάγκη. Η πανδημική κρίση είναι ίσως ευκαρία – αφορμή ώστε αυτές οι μεταρρυθμίσεις να εφαρμοστούν το συντομότερο δυνατό, αφήνοντας το θετικό τους αποτύπωμα στην επιχειρηματική ζωή⁶⁴.

63: Άρθρο 2, παρ. 1,2 «Μεταφορά στο Εθνικό Δίκαιο», Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1151 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 20^{ης} Ιουνίου 2019 για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 όσον αφορά τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και διαδικασιών στον τομέα του εταιρικού δικαίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 11.07.2019, L 186/80.

64: Simeon Djankov, Frederic Meunier, “How governments can ease the entry of ‘recovery entrepreneurs’ ”, LSE BUSINESS REVIEW: “How Governments can ease the entry of ‘recovery entrepreneurs’ ”, Permalink: <https://blogs.lse.ac.uk/businessreview/2020/06/08/how-governments-can-ease-the-entry-of-recovery-entrepreneurs/>, Date originally posted: 2020-06-08

Συνοψίζοντας, έπειτα από την αναλυτική αναφορά στις ευρωπαϊκές νομοθετικές εξελίξεις γύρω από το ζήτημα της σύνδεσης τεχνολογίας και εταιρικού δικαίου, διαπιστώνουμε ότι τα βήματα προόδου είναι αρκετά. Οι αντίστοιχες συνέπειες των μεταρρυθμίσεων είναι απτές στην πραγματική ζωή εκατομμυρίων Ευρωπαίων πολιτών. Τα ψηφιακά εργαλεία εν προκειμένω δεν φαίνεται να διαγράφουν πορεία αντίθετη από την δικαιοσύνη αλλά παράλληλη. Οι σημαντικές εξελίξεις στον τομέα της ταυτοποίησης προσώπων με τον Κανονισμό “e-IDAS”, η δημιουργία ψηφιακής ενιαίας θύρας με τον επίσης Κανονισμό του 2018 δίδουν σαφές στίγμα των προθέσεων της Επιτροπής και του Κοινοβουλίου. Επιπροσθέτως, οι δύο κορωνίδες της ψηφιακής μετάβασης, οι Οδηγίες 2017/1132 και 2019/1151 έφεραν στην καθημερινή πρακτική βαθιές τομές στο εταιρικό δίκαιο όπως η εξ ολοκλήρου ηλεκτρονική καταχώριση, η αρχή «μόνον άπαξ» κ.ά. Στις εύλογες ενστάσεις του κάθε πολίτη και κυρίως του νομικού και επιχειρηματικού κόσμου ως προς το πεδίο της ασφάλειας, η Επιτροπή και το Κοινοβούλιο έδειξαν μετά την ψήφιση της Οδηγίας 2017/1132 την πρόθεσή τους για βελτιώσεις και ολοένα και μεγαλύτερες ρήτρες ασφαλείας και εγγυήσεις με προφανή στόχο την διαφύλαξη του κύρους των εταιρικών δραστηριοτήτων.

Όπως επισημάνθηκε η πανδημική κρίση καθιστά προφητικές τις εν λόγω νομοθετικές πρωτοβουλίες και η ενσωμάτωσή τους από το σύνολο των κρατών – μελών θα είναι ακόμη ένα δείγμα προσέγγισης του τελικού στόχου της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Μεταξύ αυτών και η Ελλάδα η οποία πρέπει να ακολουθήσει τον ίδιο δρόμο σε μία πορεία που όπως φαίνεται στην ανάλυση που ακολουθεί, έχει ήδη ξεκινήσει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Α' ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

- Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση -σελ. 530, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, European Union 2017.
- Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page20-21.
- Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page25-26.
- Αρχή Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου, aped.gov.gr/entypa/18-topic/40-eidas.html, κατηγορία «Έντυπα» - «Ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός e-IDAS», ημέρα εξαγωγής δεδομένων από ηλεκτρονική σελίδα: 02-03-2021.
- ΑΠ 1223/2014 (Α1, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ), ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ/ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ-ΑΡΧΕΙΟ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ , areiospagos.gr – apofaseis.
- Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page29-31
- Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Άρθρο: Συμφωνία αποχώρησης μεταξύ Ε.Ε. και Ηνωμένου Βασιλείου, https://ec.europa.eu/info/relations-united-kingdom/eu-uk-withdrawal-agreement_el , ημερομηνία εξαγωγής δεδομένων από ηλεκτρονική σελίδα: 03.03.2021.
- Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page31-32, from the Anex I-C Registration process: articles of association summarizing the common information required in the articles of association by analysing the Codes of Commerce of the 14 observed Member States.
- Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών* , * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 708
- Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page 62-64.
- Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017,page 65-85.
- Αντιγόνη Αλεξανδροπούλου, «Οι πρόσφατες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εξέλιξη του εταιρικού δικαίου», εισήγηση στο 28^ο Συνέδριο του Συνδέσμου Ελλήνων Εμποροκόλων – 21.10.2018, σελ. 387.
- Εκτίμηση 4, Προϊμίου Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2014 σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της Οδηγίας 1999/93 ΕΚ, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 28.08.2014, L 257/73.
- Κεφάλαιο 1 – Γενικές Διατάξεις, άρθρο 1 Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2014 σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της Οδηγίας 1999/93 ΕΚ, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 28.08.2014, L 257/73.
- Κεφάλαιο 1 – Γενικές Διατάξεις, άρθρο, περιπτώσεις α,β,γ, Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2014 σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της Οδηγίας 1999/93 ΕΚ, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 28.08.2014, L 257/73.
- Κεφάλαιο 1 – Γενικές Διατάξεις, άρθρα 9, 12 Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Ιουλίου 2014 σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις

ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της Οδηγίας 1999/93 ΕΚ, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 28.08.2014, L 257/73.

- Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017, e-IDAS Regulation page 26.
- άρθρο 291, παρ. 2 ΣΛΕΕ όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Συνθήκη της Λισαβόνας.
- Εκτελεστικές Πράξεις, Γλωσσάριο σύνοψης, Σύνοψη Νομοθεσίας E.E., Σελίδα EUR-Lex (πρόσβαση στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης , eur-lex.europa.eu/summary/glossary/implementing_acts.html?locale=el, ημερομηνία εξαγωγής δεδομένων από ηλεκτρονική σελίδα 10.03.2021.
- ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΕ 2015/296 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 24^{ης} Φεβρουαρίου 2015 για την θέσπιση διαδικαστικών λεπτομερειών της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών σχετικά ηλεκτρονική ταυτοποίηση σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 7 του Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 25.02.2015, L 53/14.
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ II – ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ, ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΟΡΘΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ, Άρθρο 2 επ. ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΕΕ 2015/296 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 24^{ης} Φεβρουαρίου 2015 για την θέσπιση διαδικαστικών λεπτομερειών της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών σχετικά ηλεκτρονική ταυτοποίηση σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 7 του Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 25.02.2015, L 53/14.
- ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΕ 2015/1501 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 8^{ης} Σεπτεμβρίου 2015 για το πλαίσιο διαλειτουργικότητας σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 8 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 09.09.2015, L 235/1.
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – Απαιτήσεις σχετικά με το ελάχιστο σύνολο δεδομένων ταυτοποίησης προσώπου τα οποία ανταποσφραγίζουν κατά μοναδικό τρόπο ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο, όπως αναφέρονται στο άρθρο 11-ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΕ 2015/1501 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 8^{ης} Σεπτεμβρίου 2015 για το πλαίσιο διαλειτουργικότητας σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 8 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 09.09.2015, L 235/1.
- ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΕ 2015/1502 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 8^{ης} Σεπτεμβρίου 2015 σχετικά με τη θέσπιση ελάχιστων τεχνικών προδιαγραφών και διαδικασιών για τα επίπεδα διασφάλισης των μέσων ηλεκτρονικής ταυτοποίησης σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 3 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 09.09.2015, L 235/7.
- ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΕ 2015/1984 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 3^{ης} Νοεμβρίου 2015 για τον καθορισμό των περιστάσεων, των μορφοτύπων και των διαδικασιών σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 5 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 05.11.2015, L 289/18.
- Irene Kull , Laura Kask 2019, "Electronic Signature Under the e-IDAS Regulation in Domestic and Cross – Border Communication: Estonian Example", Juridiska zinatne / Law, No.12, page 23.
- Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4η Έκδοση -σελ. 529, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2018/1724 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 2ας Οκτωβρίου 2018 για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 21.11.2019 , L 295/1.
- Εκτίμηση παραγράφου 5, Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1724 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 2ας Οκτωβρίου 2018 για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 21.11.2019 , L 295/1.

- Εκτιμήσεις παραγράφων 7, 21 Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1724 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 2ας Οκτωβρίου 2018 για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 21.11.2019 , L 295/1.
- Εκτίμηση παραγράφου 32, Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1724 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 2ας Οκτωβρίου 2018 για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 21.11.2019 , L 295/1.
- Πληροφορίες όπως περιγράφονται στο Παράρτημα I του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1724 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 2ας Οκτωβρίου 2018 για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 21.11.2019 , L 295/1.
- Article “What is the Single Digital Gateway? German Federal Ministry of the Interior, Building and Community, The Single Digital Gateway”, <https://www.onlinezugangsgesetz.de/Webs/OZG/EN/sdg/sdg-node.html>, ημερομηνία εξαγωγής ηλεκτρονικών δεδομένων 27-03-2021.
- <https://europa.eu/youreurope/index.htm>
- Άρθρο 1 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14ης Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, (κωδικοποιημένο κείμενο), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.06.2017, L 169/46.
- Άρθρο 16 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14ης Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, (κωδικοποιημένο κείμενο), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.06.2017, L 169/46.
- Άρθρο 17 παράγραφος 2 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14ης Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, (κωδικοποιημένο κείμενο), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.06.2017, L 169/46.
- Omior, Sebastian, Digitalization and EU Company Law - Innovation and Tradition in Tandem (October 2, 2018). Page 15, European Company Law (ECL) Journal, Forthcoming, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3258980>
- Άρθρο 22 παράγραφος 6 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14ης Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, (κωδικοποιημένο κείμενο), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.06.2017, L 169/46.
- Αντιγόνη Αλεξανδροπούλου, «Οι πρόσφατες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εξέλιξη του εταιρικού δικαίου», εισήγηση στο 28ο Συνέδριο του Συνδέσμου Ελλήνων Εμπορικών Λόγων – 21.10.2018, σελ. 388.
- Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ΄ Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 707
- Οδηγία (ΕΕ) 2019/1151 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 20ης Ιουνίου 2019 για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 όσον αφορά τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και διαδικασιών στον τομέα του εταιρικού δικαίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 11.07.2019, L 186/80.
- Εκτίμηση Παραγράφου 9 Οδηγία (ΕΕ) 2019/1151 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 20ης Ιουνίου 2019 για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 όσον αφορά τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και διαδικασιών στον τομέα του εταιρικού δικαίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 11.07.2019, L 186/80.
- Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4η Έκδοση -σελ. 530, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4η Έκδοση -σελ. 531, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4η Έκδοση -σελ. 532, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Τμήμα 1Α, Άρθρο 13ζ, παρ.3 Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1151 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 20ης Ιουνίου 2019 για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 όσον αφορά τη χρήση

ψηφιακών εργαλείων και διαδικασιών στον τομέα του εταιρικού δικαίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 11.07.2019, L 186/80.

- Article “Online formation of corporations – The requirements of the Digitalization Directive at a glance”, DELOITTE DEUTSCHLAND, <https://www2.deloitte.com/dl/en/pages/legal/articles/online-gruendung-digitalisierungsrichtlinie.html>, ημέρα εξαγωγής ηλεκτρονικών δεδομένων 14.04.2021
- Στανανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4η Έκδοση -σελ. 531, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Στανανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4η Έκδοση -σελ. 533, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Άρθρο 14 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14ης Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, (κωδικοποιημένο κείμενο), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.06.2017, L 169/46.
- Αντιγόνη Αλεξανδροπούλου, «Οι πρόσφατες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εξέλιξη του εταιρικού δικαίου», εισήγηση στο 28ο Συνέδριο του Συνδέσμου Ελλήνων Εμπορικών Λόγων – 21.10.2018, σελ. 387.
- Άρθρο 2, παρ. 1,2 «Μεταφορά στο Εθνικό Δίκαιο», Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1151 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 20ης Ιουνίου 2019 για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 όσον αφορά τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και διαδικασιών στον τομέα του εταιρικού δικαίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 11.07.2019, L 186/80.
- Simeon Djankov, Frederic Meunier, “How governments can ease the entry of ‘recovery entrepreneurs’”, LSE BUSINESS REVIEW: “How Governments can ease the entry of ‘recovery entrepreneurs’”, Permalink: <https://blogs.lse.ac.uk/businessreview/2020/06/08/how-governments-can-ease-the-entry-of-recovery-entrepreneurs/>, Date originally posted: 2020-06-08.

B) ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Στο πεδίο του εταιρικού δικαίου στην χώρα μας ο νομοθέτης έχει προβεί σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις – τομές τα τελευταία έτη. Αυτοσκοπός των εκάστοτε αλλαγών είναι φυσικά ο εκσυγχρονισμός των διατάξεων εκείνων που δεν ανταποκρίνονται ή/και δεν επαρκούν στα νέα νομικά και κοινωνικά δεδομένα της εποχής. Πέραν αυτού δεν είναι λίγες οι φορές που ο νομοθέτης καλείται να θέσει το νομικό πλαίσιο επί ζητημάτων της «νέας εποχής» για τα οποία επί του παρόντος η πλειοψηφία της ευρωπαϊκής νομολογίας είναι σε πρώιμο στάδιο.

Ένα τέτοιο ζήτημα μπορεί να χαρακτηριστεί και η χρήση της τεχνολογίας (των ψηφιακών μέσων) στο σύγχρονο ελληνικό εταιρικό δίκαιο. Όπως σε κάθε κατηγορία έτσι και στο πλαίσιο του εταιρικού δικαίου ο νομοθέτης οφείλει να θέσει το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο με γνώμονα τις ανάγκες φυσικών και νομικών προσώπων. Εξάλλου στο ίδιο πνεύμα βρίσκεται όπως είδαμε και ο ευρωπαίος νομοθέτης. Η Ελλάδα ως ιστορικό μέλος της Ένωσης καλείται με την σειρά της να υιοθετήσει νέες πρακτικές και να εντάξει νέες μεταρρυθμίσεις όπως άλλωστε υπαγορεύεται από την εν γένει συμμετοχή της σε φαινόμενα όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Σύνταγμά μας εναρμονίζεται στο άρθρο 28 με τις αναφερθείσες πρακτικές καθώς δίνει το έναυσμα για την συμμετοχή της χώρας μας ως αναπόσπαστο μέρος τόσο στην Ένωση όσο και στο ευρύτερο Διεθνές Δίκαιο⁶⁵. Στο δρόμο προς τις ρυθμίσεις εκείνες που θα διευκολύνουν τις επιχειρηματικές πρακτικές φυσικών και νομικών προσώπων βρίσκεται και το άρθρο 5 του Συντάγματος με το οποίο θεσπίζεται η προάσπιση της οικονομικής ελευθερίας. Μέρος αυτού του Δικαιώματος είναι και η υποχρέωση του κράτους να μην θέτει εμπόδια, διασφαλίζοντας παράλληλα την άσκησή του με τα πλέον πρόσφορα μέσα. Το «Οικονομικό Σύνταγμα» όπως προκύπτει από το άρθρο 5 Σ. αποτελεί σπουδαίο χαρακτηριστικό για την παγίωση της ελεύθερης αγοράς, με ό,τι αυτό συνεπάγεται σε οικονομικό και τεχνολογικό επίπεδο.

Υπό το πρίσμα των αναφερθέντων στοιχείων της έννομής μας τάξης και αντιλαμβανόμενος τα κελεύσματα της εποχής, ο Έλληνας νομοθέτης προχώρησε σε σημαντικές τομές προς την εξέλιξη του εταιρικού δικαίου εντάσσοντας σε αρκετές περιπτώσεις την τεχνολογία ως αναπόσπαστο μέρος σε πληθώρα εταιρικών

65: Παπαδοπούλου Λίνα, 2015, Συνταγματικό Δίκαιο – Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, ΣΕΑΒ 2015, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράματα και Βοηθήματα -σελ. 77, Αθήνα.

διαδικασιών. Σχηματικά θα λέγαμε ότι η πλειοψηφία των αλλαγών σε τεχνολογικό επίπεδο στο εταιρικό δίκαιο, διαρθρώνεται σε δύο σημαντικά νομοθετήματα με επιμέρους κυβερνητικές αποφάσεις χάριν εξειδίκευσης. Τα νομοθετήματα αυτά είναι αφενός ο Ν. 4441/2016 και αφετέρου ο Ν.4548/2018.

α) Ν. 4441/2016

Ο παρόν νόμος έθεσε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός του την απλοποίηση αρκετών διαδικασιών κατά την ίδρυση επιχειρήσεων⁶⁶. Θα λέγαμε ότι αποτελεί προπομπό αρκετών μεταγενέστερων πρωτοβουλιών όπως οι τελευταίες εκφράστηκαν με τις αρμόδιες Οδηγίες ΕΕ για τις οποίες έχει γίνει ήδη εκτενής αναφορά. Όπως και στις περιπτώσεις των Οδηγιών, έτσι και στον παρόντα νόμο, το πεδίο αναφοράς δεν είναι το σύνολο των εταιριών. Αντιθέτως ήδη από το άρθρο 1 δίδεται το πεδίο εφαρμογής το οποίο καλύπτει:

- Ομόρρυθμες Εταιρίες (Ο.Ε.)
- Ετερόρρυθμες Εταιρίες (Ε.Ε.)
- Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Εταιρίες (Ι.Κ.Ε.)
- Εταιρίες Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.)
- Ανώνυμες Εταιρίες (Α.Ε.)

Σε πρώτη ανάγνωση ο νόμος περιλαμβάνει την συντριπτική πλειοψηφία των εταιρικών μορφωμάτων. Η εξαίρεση που θέτει ακολουθεί με την παράγραφο 2. Προκύπτει έτσι η διάθεσή του να αποκλείσει με σαφήνεια συγκεκριμένες κατηγορίες εταιριών, όπως οι αθλητικές ανώνυμες, δίδοντας αυτομάτως μια ενισχυμένη νομική απαξία στην ίδρυση των τελευταίων για λόγους διαφάνειας και ευρύτερου δημοσίου συμφέροντος. Πέραν αυτών εξαιρεί και ορισμένες κατηγορίες των οποίων η πολυσχιδής δομή δεν ευνοεί την εφαρμογή του άρθρου 2. Το άρθρο 2 του Ν.4441/2016 αποτελεί συνδυαστικά με το άρθρο 8 και την ουσία της παρούσης νομοθετικής πρωτοβουλίας καθώς για πρώτη φορά εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη η δυνατότητα ηλεκτρονικής ίδρυσης – καταχώρισης εταιριών⁶⁷. Η ίδρυση αυτή επιτυγχάνεται μέσω

66: Νόμος Υπ' αριθ. 4441, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 227, 6 Δεκεμβρίου 2016.

67: Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 718

της Ηλεκτρονικής Υπηρεσίας Μίας Στάσης. Ως τέτοια ορίζεται η «ψηφιακή πλατφόρμα ηλεκτρονικής υποβολής και διαχείρισης αιτήσεων σύστασης ... εταιριών και καταχώρισης αυτών στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο»⁶⁸. Ο νομοθέτης εισάγει για πρώτη φορά μία ρηξικέλευθη ρύθμιση η οποία συντελεί στην ταχύτητα των διαδικασιών καθώς και στην απλοποίησή τους. Γίνεται σαφές ότι ο εκσυγχρονισμός της προϋπάρχουσας Υπηρεσίας Μίας Στάσης οδηγεί την τελευταία στην digital εποχή εφόσον πλέον ο ενδιαφερόμενος προς εταιρική δράση επιχειρηματίας, μπορεί να επιλέξει πέραν των παραδοσιακών paper based διαδικασιών, την online εκδοχή της.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι η Υπηρεσία Μίας Στάσης ιδρύθηκε αρκετά έτη πριν την ψήφιση του παρόντος νόμου, με τον Ν. 3853/2010⁶⁹. Πρόκειται για «αρμόδιες υπηρεσίες του Γενικού Εμπορικού Μητρώου για την σύσταση ομορρυθμών και ετερορυθμών εταιριών» ενώ για τις περιπτώσεις όπου ο συστατικός τύπος απαιτεί συμβολαιογραφική πράξη (βλ. Ανώνυμες εταιρίες) ορίζονται ο «συμβολαιογράφος που συντάσσει το συμβολαιογραφικό έγγραφο σύστασης»⁷⁰. Οι ΥΜΣ είναι επιφορτισμένες με όλη την γραφειοκρατική διαδικασία συγκέντρωσης των απαραίτητων δικαιολογητικών σύστασης, των πιστοποιητικών που προσκομίζονται από τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα ενώ παράλληλα επικοινωνούν με τις αρμόδιες φορολογικές αρχές σύτως ώστε το νέο εταιρικό μόρφωμα να λάβει τον δικό του αριθμό φορολογικού μητρώου⁷¹.

Διαπιστώνουμε ότι το ανωτέρω γραφειοκρατικό πλέγμα λύθηκε εν πολλοίς με τις νέες ρυθμίσεις καθώς βάσει του άρθρου 8 του υπό μελέτη νόμου η Υπηρεσία Μίας Στάσης έκανε την μετάβαση στην ψηφιακή της εποχή δίδοντας στον πολίτη την δυνατότητα να προχωρήσει στην διακπεραίωση της συντριπτικής πλειοψηφίας των ανωτέρω διαδικασιών και άλλων διαδικασιών ίδρυσης αποκλειστικά και εξ ολοκλήρου ψηφιακά χωρίς να απαιτείται η φυσική του παρουσία.

68: Άρθρο 2, παρ. Γ', Νόμου Υπ' αριθ. 4441, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 227, 6 Δεκεμβρίου 2016.

69: Νόμος Υπ' αριθ. 3853, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 90, 17 Ιουνίου 2010.

70: Άρθρο 2 παρ. Α, αα και ββ, Νόμου Υπ' αριθ. 3853, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 90, 17 Ιουνίου 2010.

71: Άρθρο 4, Νόμου Υπ' αριθ. 3853, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 90, 17 Ιουνίου 2010.

Η είσοδος στην e- ΥΜΣ πραγματοποιείται μέσω της σύνδεσης του ενδιαφερόμενου με τα προσωπικά του στοιχεία (κωδικούς taxis net). Η διασύνδεση της Υπηρεσίας με την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) συντελεί στην ταυτοποίηση της ταυτότητας του ενδιαφερόμενου και παράλληλα στην ασφάλεια της διαδικασίας⁷². Ο ενδιαφερόμενος πολίτης που εισέρχεται στην πλατφόρμα συναντά ένα εύχρηστο διαδικτυακό περιβάλλον το οποίο παρέχει σημαντικές πληροφορίες και φυσικά συντελεί στην ολοκλήρωση σημαντικών διαδικασιών. Οι διαδικασίες τις οποίες μπορεί κάποιος να πραγματοποιήσει, περιγράφονται αναλυτικά στο άρθρο 8 του Ν.4441. Είναι επί της ουσίας οι ίδιες διαδικασίες τις οποίες ο πολίτης θα καλούνταν να φέρει εις πέρας για την επιτυχή και νομότυπη καταχώριση της εταιρίας του. Πιο αναλυτικά, ο πολίτης μέσω της πλατφόρμας, υποβάλλει όλα τα απαραίτητα έγγραφα και δικαιολογητικά για την σύσταση της εταιρίας. Παράλληλα δίδει (ηλεκτρονική) εξουσιοδότηση στην ΥΜΣ να αποσπάσει δεδομένα του από οιαδήποτε άλλη βάση δεδομένων του Δημοσίου τα οποία κρίνονται απαραίτητα για την διασταύρωση στοιχείων κά. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι η ταυτοποίηση του πολίτη που συντελείται μέσω της διασύνδεσης με την ΑΑΔΕ, πραγματοποιείται καθ' υπόδειξη των ρυθμίσεων του Κανονισμού 910/2014 / “e-IDAS” για τον οποίο έχει γίνει ήδη εκτενής αναφορά. Διαπιστώνουμε έτσι την πλήρη συσχέτιση των εσωτερικών κανόνων και διαδικασιών με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και τις αντίστοιχες νομικές ρυθμίσεις. Η σημασία αυτών των ευρωπαϊκών προτύπων ενδυναμώνει τον ρόλο της Ένωσης γενικότερα και του Δικαίου της ειδικότερα σε κάθε χώρα – μέλος της καθώς συμβάλει στον εκσυγχρονισμό διαδικασιών και την εφαρμογή νέων πρακτικών.

Σημαντική επιπλέον η ρύθμιση της παραγράφου δ' του άρθρου 8 του παρόντος νόμου, βάσει της οποίας μετά την καταχώριση της εταιρίας και της συμπλήρωσης των απαραίτητων ηλεκτρονικών εγγράφων, η πλατφόρμα δίδει άμεση διασύνδεση στον χρήστη ώστε ο τελευταίος να έρθει σε επαφή με το ηλεκτρονικό «υποσύστημα» του TAXISNET, υλοποιώντας κατ'αυτόν τον τρόπο τις απαραίτητες φορολογικές υποχρεώσεις (πχ. Χορήγηση Α.Φ.Μ., κλειδαριθμού TAXIS). Η πληρωμή του κόστους σύστασης είναι επίσης ένα βασικό στοιχείο της πλατφόρμας καθώς κάνοντας χρήση των δυνατοτήτων της τεχνολογίας ο πολίτης τακτοποιεί τις οφειλές του με ηλεκτρονικές υπηρεσίες. Πέραν του κόστους σύστασης, την ίδια δυνατότητα έχει ο ενδιαφερόμενος και για το τέλος υπέρ της επιτροπής ανταγωνισμού. Η τελευταία παρέχει σαφείς πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο, τον κωδικό πληρωμής, τα διαθέσιμα τραπεζικά καταστήματα κá⁷³. Εν προκειμένω ο κωδικός αιτιολογίας για σύσταση είναι «Κωδικός 00001 – για σύσταση εταιρείας».

72: <https://evms.businessportal.gr/auth>

73: <https://www.epant.gr/ea/antapodotiko.html>

Μία ακόμη ρύθμιση προς όφελος της νομιμότητας των διαδικασιών απορρέει από το άρθρο 9 του παρόντος νόμου. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για διάταξη νόμου η οποία προωθεί την χρήση «πρότυπων καταστατικών» για κάθε είδους εταιρικό μόρφωμα είτε το τελευταίο ενδύεται χαρακτήρα προσωπικής είτε κεφαλαιουχικής εταιρίας. Η πρόβλεψη αυτή εντάσσεται στην γενικότερη φιλοσοφία του νομοθέτη προς την ηλεκτρονική πρόοδο αρκετών διαδικασιών και παράλληλα θέτει ορισμένες δικλείδες ασφαλείας⁷⁴. Το «πρότυπο καταστατικό» περιέχει τα βασικότερα συστατικά – ιδρυτικά στοιχεία του κάθε εταιρικού τύπου και συμβάλει στον ευκολότερο διαχωρισμό των εταιρικών μορφωμάτων μέσω της διαφοροποίησης σε ορισμένες λεπτομέρειες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι σαφείς διαφορές μεταξύ προτύπου καταστατικού Ι.Κ.Ε και του αντίστοιχου μιας Ο.Ε. Η πρόσβαση στα πρότυπα καταστατικά είναι ιδιαίτερος εύκολη για κάθε ενδιαφερόμενο με μία απλή επίσκεψη στον αντίστοιχο ιστότοπο της υπηρεσίας μίας στάσης⁷⁵. Αυτό που πρέπει να διασαφηνιστεί είναι το γεγονός ότι τα πρότυπα καταστατικά χρησιμοποιούνται όπως έχει αναφερθεί προς έναν ευκολότερο διαχωρισμό μεταξύ των εταιρικών τύπων και παράλληλη τήρηση (βασικών) στοιχείων νομιμότητας. Σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν τροχοπέδη στην ελεύθερη δικαιοπρακτική βούληση των μερών τα οποία, δυνάμει της ελευθερίας που διέπει το συμβατικό δίκαιο και του συνταγματικού πλαισίου της ελευθερίας ανάπτυξης της προσωπικότητας, μπορούν να διαμορφώνουν από κοινού ειδικότερες πτυχές του εταιρικού πλαισίου δράσης και διακυβέρνησης⁷⁶. Αυτονόητο από την άλλη, το γεγονός ότι οιαδήποτε πρόβλεψη αντίθετη σε διάταξη νόμου ή στα χρηστά ήθη δεν θα θεωρείται έγκυρη ανεξαρτήτως εταιρικού τύπου. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ο νομοθέτης θέτει ως προϋπόθεση εγκυρότητας της διαδικασίας την ύπαρξη και υπογραφή από τα μέρη συμβολαιογραφικού εγγράφου, τότε το πρότυπο καταστατικό δεν μπορεί να αντικαταστήσει την ως άνω διαδικασία και έτσι θα πρέπει να απορριφθεί η επιλογή του⁷⁷.

74: Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ΄ Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικό Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 719

75: <https://evms.businessportal.gr/auth>

76: Άρθρο 9, παρ. 3, Νόμου Υπ' αριθ. 4441, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 227, 6 Δεκεμβρίου 2016.

77: Άρθρο 9, παρ. 7, Νόμου Υπ' αριθ. 4441, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 227, 6 Δεκεμβρίου 2016.

Μια τέτοια περίπτωση όπου ο νομοθέτης θεωρεί, ορθώς, απαραίτητη την ύπαρξη συμβολαιογραφικού τύπου είναι αυτή της συνεισφοράς ακινήτου⁷⁸. Η τελευταία αποτελεί μια ειδική περίπτωση – δυνατότητα κάλυψης μετοχικού κεφαλαίου σε είδος, το οποίο επί παραδείγματι για τις Α.Ε. πρέπει να αποτιμηθεί σε χρηματική αξία με τις διατυπώσεις που θέτει ο νόμος⁷⁹.

Από την σύνοψη των ανωτέρω διαπιστώνουμε ότι σε πρώτη φάση, ο Έλληνας νομοθέτης έφερε στο επίκεντρο των πρωτοβουλιών του την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ψηφιοποίηση διαδικασιών κατά το ιδρυτικό στάδιο. Η δυνατότητα καταχώρησης πληθώρας εταιρικών τύπων με ηλεκτρονικά μέσα αποτέλεσε στοίχημα όχι μόνο για την δυνατότητα πραγματοποίησης αλλά και για τους κινδύνους διαφάνειας. Είναι γεγονός ότι σε πρώτο στάδιο, οι πρωτοβουλίες του νομοθετήματος κρίνονται με θετικό πρόσημο εξαιτίας και των θεσμοθετημένων προτύπων καταστατικών βάσει των οποίων η ελευθερία της βούλησης εντάσσεται σε ένα προκαθορισμένο πλαίσιο το οποίο δίδει καταρχήν την νομική βάση για την ανάπτυξή της. Το πρότυπο καταστατικό όπως έχει ληφθεί, δεν τίθεται για να περιορίσει αλλά για να προστατέψει. Κατά την γνώμη του γράφοντος αποτελεί βασική δικλείδα που έθεσε το νομικό μας σύστημα ούτως ώστε ο ελεγκτικός κρατικός μηχανισμός και σε δεύτερη φάση όλος ο συναλλακτικός κόσμος να γνωρίζει εκ των προτέρων ποιό είναι το νομικό πέπλο που καλύπτει την κάθε εταιρική μορφή επομένως ποιά και τα όρια εντός του οποίου πρέπει να ασκηθεί η ελεύθερη συναλλακτική βούληση προς όφελος όλων. Όπως είναι αναμενόμενο σε κάθε νομοθετικό κείμενο που κάνει την εμφάνισή του για πρώτη φορά και καθόσον το δίκαιο διαπλάθεται καθημερινά από τις καταγιστικές εξελίξεις σε όλα τα επίπεδα, ο νόμος 4441/2016 χρειάστηκε να εμπλουτιστεί, διευκρινίζοντας ορισμένες ειδικότερες πτυχές του μέσω της υπ' αριθμ. 63577/21.06.2018 Κοινής Υπουργικής Απόφασης.

78: Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 718

79: Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση –σελ. 163, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

β)ΚΥΑ 63577/21.06.2018

Αφειρητική σκέψη της παρούσης Κοινής Υπουργικής Απόφασης αποτέλεσε η ανάγκη εξειδίκευσης των επιμέρους λειτουργικών θεμάτων των Υπηρεσιών Μίας Στάσης όπως οι τελευταίες αναφέρονται στο άρθρο 4 του νόμου 4441/2016. Οι βασικοί πυλώνες στους οποίους βασίζεται και η παρούσα απόφαση είναι η παροχή δυνατότητας εξ ολοκλήρου καταχώρησης ενός εταιρικού τύπου με ηλεκτρονικά μέσα δίχως την ανάγκη ταυτοπρόσωπης παρουσίας του ενδιαφερόμενου, διασφαλίζοντας παράλληλα τις μέγιστες δυνατές προϋποθέσεις ασφάλειας και τήρησης της νομιμότητας.

Αξίζει επίσης να επισημανθεί ότι η πλειοψηφία των ρυθμίσεων και το γενικότερο πνεύμα του Έλληνα νομοθέτη επηρεάζεται και εδώ από τις αντίστοιχες πρωτοβουλίες σε ενωσιακό επίπεδο και κυρίως από τους υπάρχοντες δεσμευτικούς Κανόνες και τις αντίστοιχες Οδηγίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της άμεσης επιρροής του ενωσιακού δικαίου, δείγμα της νομοθετικής εξέλιξης της χώρας μας προς τον σκοπό της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σε νομοθετικό – οικονομικό επίπεδο, αποτελεί η παράγραφος 3 περ. Α) του άρθρου 13 της υπ' αριθμ. 63577/21.06.2018 ΚΥΑ.

Σύμφωνα με την τελευταία τίθεται ως αναγκαία προϋπόθεση, για την αναγνώριση της ταυτότητας του ενδιαφερόμενου πολίτη κατά την είσοδο στην ηλεκτρονική πύλη της Υπηρεσίας Μίας Στάσης, η ταυτοποίηση μέσω της ηλεκτρονικής διαδικασίας που επιτάσσει ο Κανονισμός ΕΕ 910/2014 “e-IDAS”. Ο εν λόγω Κανονισμός έχει αφήσει όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, σαφές αποτύπωμα όχι μόνο στις εταιρικές διαδικασίες αλλά και εν γένει σε πληθώρα δράσεων κατά τις οποίες ο Ευρωπαίος Πολίτης κάνει χρήση του διαδικτύου προς εξυπηρέτησή του από δημόσιες αρχές.

Τόσο η αναφορά της προηγούμενης παραγράφου στην ηλεκτρονική ταυτοποίηση όσο και η πρόβλεψη του ίδιου άρθρου της ΚΥΑ για την συμπλήρωση των απαραίτητων εκάστοτε πρότυπων καταστατικών, συνεισφέρουν στην διασφάλιση μέγιστης δυνατής ασφάλειας των συναλλαγών από πλευράς του ενδιαφερόμενου προς εμπορική πράξη και εν γένει επιχειρηματική δραστηριότητα. Με άλλα λόγια η παρούσα ΚΥΑ εξειδικεύει και αναλύει με ξεκάθαρο τρόπο τα μέσα βάσει των οποίων ο κρατικός μηχανισμός είναι σε θέση να γνωρίζει εξ αρχής το πρόσωπο το οποίο εκκινεί μια δραστηριότητα η οποία θα επηρεάσει τον κόσμο των συναλλαγών και για τον λόγο αυτό τόσο η ταυτότητά του όσο και ο νομικός μανδύας του εταιρικού επιχειρήματος θα πρέπει να είναι εκ των προτέρων γνωστά.

Πέραν αυτών, στο ίδιο άρθρο της παρούσης ΚΥΑ (άρθρο 13), προβλέπεται ο ηλεκτρονικός έλεγχος της προτεινόμενης εταιρικής επωνυμίας. Η εταιρική επωνυμία διαχωρίζει την κάθε επιχειρηματική οντότητα στο σύνολο του συναλλακτικού κόσμου, πολλώ δε μάλλον στην συνείδηση του καταναλωτή. Για τον λόγο δίδεται η ως άνω εντολή ελέγχου προς αποφυγή σύγχυσης στο κοινό και διατάραξης της ομαλής λειτουργίας της αγοράς και του ανταγωνισμού. Ζητήματα περί εταιρικής επωνυμίας και διακριτικών

γνωρισμάτων ρυθμίστηκαν ειδικότερα και έγινε ιδιαίτερη μνεία και στο άρθρο 10 του Ν. 4441/2016. Η σημασία τήρησης των νομοθετικών προβλέψεων κατά την πρόταση μιας εταιρικής επωνυμίας, την στιγμή μάλιστα που ο νομοθέτης έχει θεσπίσει άμεσους και ψηφιακούς τρόπους ελέγχου των ανωτέρω στοιχείων, και η παραβίαση αυτών, έχουν απασχολήσει πολλάκις τα ελληνικά δικαστήρια. Αυτό στο οποίο έχει καταλήξει η ελληνική νομολογία κατόπιν πιστής τήρησης των σχετικών διατάξεων είναι ότι οι εταιρικές επωνυμίες μπορούν να εγκρίνονται εφόσον «διαφέρουν κατά τρόπο ευδιάκριτο από τις ήδη καταχωρισμένες επωνυμίες ή τους διακριτικούς τίτλους άλλων υποχρέων»⁸⁰. Η υποβολή σε ηλεκτρονικό προέλεγχο της διαθέσιμης εταιρικής επωνυμίας συντελεί κατά την γνώμη του γράφοντος μεταξύ άλλων και στην διαφύλαξη διαφάνειας και αποφυγής άλλου είδους καλυμάτων στην δομή του αρμόδιου κρατικού μηχανισμού. Τονίζεται επομένως έτι μία φορά η θετικότητα των προβλέψεων της ηλεκτρονικής πρωτοβουλίας σε πληθώρα εταιρικών διαδικασιών κατά το μείζον ζήτημα της διατήρησης ενός διαφανούς, αξιόπιστου και ασφαλούς πλαισίου εταιρικής δραστηριότητας. Σε περίπτωση που κατόπιν αυτού του ηλεκτρονικού ελέγχου προκύψει ότι η εταιρική επωνυμία που προτείνεται προσκρούει σε ήδη υπάρχουσα, τότε το αίτημα διακόπτεται και οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επαναλάβουν την διαδικασία προτείνοντας κατά την ανωτέρω περιγραφείσα ηλεκτρονική διαδικασία νέα επωνυμία⁸¹.

Εφόσον οι ανωτέρω διαδικασίες ταυτοποίησης, ευρύτερου ελέγχου και έγκρισης της προτεινόμενης εταιρικής επωνυμίας ευδοκιμήσουν, ακολουθεί το στάδιο της ηλεκτρονικής καταβολής του προβλεπόμενου κόστους με τις λεπτομέρειες που θέτει ο Ν. 4441/2016. Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία κατά την γνώμη του γράφοντος είναι το επόμενο, «πρακτικό» στάδιο. Ως τέτοιο χαρακτηρίζεται το στάδιο μετά και την πληρωμή του κόστους, κατά το οποίο το ηλεκτρονικό σύστημα της Υ.Μ.Σ. προβαίνει σε μία σειρά από τελικές δράσεις δίχως την ολοκλήρωση των οποίων δεν μπορεί να εμφανιστεί νομίμως στον συναλλακτικό κόσμο το νομικό πρόσωπο.

Οι δράσεις αυτές περιγράφονται με σαφήνεια στην παράγραφο 7 του άρθρου 13 της υπό εξέταση Κ.Υ.Α. και περιλαμβάνει ρυθμίσεις τεχνικού, οικονομικού, φορολογικού και εν γένει εμπορικού περιεχομένου. Βάσει λοιπόν της εν λόγω διάταξης: *«Μετά την ολοκλήρωση των ενεργειών των προηγούμενων παραγράφων η αίτηση θεωρείται ολοκληρωθείσα και το σύστημα της e-ΥΜΣ:*

80: Απόφαση 31/2020 ΣτΕ, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών – ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ
<http://www.dsanet.gr/1024x768Auth.htm>

81: άρθρο 13, παρ.4 , Κ.Υ.Α. 63577/2018

- α. χορηγεί αριθμό Γ.Ε.ΜΗ. και Κωδικό Αριθμό Καταχώρισης (ΚΑΚ) της σύστασης,*
- β. δημιουργεί ηλεκτρονικό Φάκελο και Μερίδα της εταιρείας στο Γ.Ε.ΜΗ.,*
- γ. αποδίδει ζεύγος κωδικού χρήστη και κωδικού πρόσβασης για την πρόσβαση της εταιρείας στο διαδικτυακό τόπο του Γ.Ε.ΜΗ.,*
- δ. διαβιβάζει με ηλεκτρονικό τρόπο στο TAXIS τα στοιχεία της παρ. 1 του άρθρου 10 μέσω της διαδικτυακής υπηρεσίας της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.) προκειμένου η εταιρεία να εγγραφεί στο φορολογικό Μητρώο και να λάβει Α.Φ.Μ.,*
- ε. χορηγεί δυνατότητα πρόσβασης στον διαδικτυακό τόπο του TAXISnet για την υποβολή αίτησης χορήγησης προσωρινού Κλειδαριθμού κατά τα οριζόμενα στις παρ. 3 έως 5 του άρθρου 10,*
- στ. ενημερώνει τον ΕΦΚΑ για τη σύσταση της νέας εταιρείας,*
- ζ. εγγράφει τη συσταθείσα εταιρεία στο καθ' ύλην και κατά τόπο αρμόδιο Επιμελητήριο,*
- η. εκδίδει ψηφιακά υπογεγραμμένα αντίγραφα της εταιρικής σύμβασης και της ανακοίνωσης σύστασης της εταιρείας και τα αποστέλλει ηλεκτρονικά στους αιτούντες,*
- θ. χορηγεί βεβαίωση πληρωμής του Γραμματίου Ενιαίου Κόστους Σύστασης εταιρείας και, όπου απαιτείται, τον τέλους υπέρ της Εκπροπής Ανταγωνισμού⁸².»*

Το ανωτέρω περιεχόμενο (της παρ.7 του άρθρου 13) είναι ιδιαίτερα σημαντικό καθώς ταυτίζεται με τις γενικότερες διατάξεις του Ν. 4441/2016 και προωθεί μέσω της Υ.Μ.Σ. την ψηφιακή διακπεραίωση διαδικασιών. Διαπιστώνουμε με μία προσεκτική ανάγνωση των ρυθμίσεων την ανάδειξη του ηλεκτρονικού τρόπου ως τον πλέον πρόσφορο τρόπο για ολοκλήρωση διαδικασιών που παραδοσιακά ολοκληρώνονταν με τον γραφειοκρατικό τρόπο. Ο «ηλεκτρονικός φάκελος στο Γ.Ε.ΜΗ.», η διαβίβαση στοιχείων με «ηλεκτρονικό τρόπο στο TAXIS», τα «ψηφιακά υπογεγραμμένα αντίγραφα της εταιρικής σύμβασης», αναδεικνύουν με τον πλέον εμφανή τρόπο εν τοις πράγμασι την πρόθεση του νομοθέτη να παρέχει μέσω της χρήσης της τεχνολογίας, μία αρκετά μεγάλη διευκόλυνση στον επιχειρηματικό κόσμο. Η ένταξη της τεχνολογίας στο σύγχρονο εταιρικό δίκαιο έχει ως άμεσο, απτό αποτέλεσμα την αποφυγή γραφειοκρατικού κόστους αλλά και πολύτιμου χρόνου.

82: άρθρο 13, παρ.7 , Κ.Υ.Α. 63577/2018

Παράλληλα η ηλεκτρονική διασύνδεση υπηρεσιών, όπως οι αρμόδιες υπηρεσίες της εφορίας με την Υ.Μ.Σ., αποτελούν δείγμα της προοπτικής μιας ευρείας χρήσης της τεχνολογίας σε δομές του Δημοσίου Τομέα και της ηλεκτρονικής – ψηφιακής διακυβέρνησης. Η ηλεκτρονική επίσης διασύνδεση της Υ.Μ.Σ. με όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες του Δημοσίου κατά το στάδιο ίδρυσης μιας εταιρικής μορφής, εξασφαλίζει την νομιμότητα και διαφάνεια των συναλλαγών. Επί της ουσίας ο ενδιαφερόμενος πολίτης αποφεύγει γραφειοκρατικές, χρονοβόρες αγκυλώσεις χωρίς όμως να αποφύγει ουδεμία γνωστοποίηση όλων των απαραίτητων νομιμοποιητικών εγγράφων, στοιχείων και εν γένει πληροφοριών. Το ανωτέρω άρθρο κατά την κρίση του γράφοντος επιτελεί τον πολυσχιδή ρόλο του με τον ακόλουθο τρόπο.

Αρχικά, πρόκειται για μία κανονιστική διάταξη η οποία θεσπίζει κανόνα δικαίου που ο ενδιαφερόμενος πολίτης οφείλει να ακολουθήσει κατά την ίδρυση μιας εταιρικής μορφής. Ο κανόνας αυτός περιλαμβάνει ως βασικό μοχλό εκκίνησης αλλά και ολοκλήρωσης των διαδικασιών καταχώρησης, την τεχνολογία και ειδικότερα την ψηφιοποίηση πολλών αρμόδιων υπηρεσιών κατά το ιδρυτικό στάδιο εταιρικών μορφών. Παράλληλα φανερώνει την δυνατότητα που παρέχει η τεχνολογία ούτως ώστε να αποφευχθεί το γραφειοκρατικό κόστος και την ίδια στιγμή να συνδέεται πληθώρα υπηρεσιών όπως η Α.Α.Δ.Ε., η Επιτροπή Ανταγωνισμού, τα αρμόδια Επιμελητήρια, ο Ε.Φ.Κ.Α., το Γ.Ε.ΜΗ. κá. Επιπλέον γίνεται προσπάθεια για την μέγιστη διασφάλιση της νομιμότητας καθώς η ηλεκτρονική καταχώρηση συνεπάγεται με ταυτόχρονο ηλεκτρονικό έλεγχο. Ως προς την απαιτούμενη νομιμότητα των διαδικασιών, προστίθεται επικουρικά και η ρύθμιση του άρθρου 14 της παρούσης Κ.Υ.Α.

Σύμφωνα με το τελευταίο « η συμπλήρωση στοιχείων και η ανάρτηση εγγράφων με χρήση του πληροφοριακού συστήματος της e-ΥΜΣ επέχει τη θέση υπεύθυνης δήλωσης του άρθρου 8 του ν. 1599/1986 (Α' 75), συνεπώς η ανάρτηση ψευδών ή παραπλανητικών στοιχείων και εγγράφων επισύρει ποινή φυλάκισης, όπως προβλέπει ο εν λόγω νόμος»⁸³. Η συγκεκριμένη διάταξη τίθεται για να τονίσει το γεγονός ότι η ηλεκτρονική αποστολή στοιχείων και μετέπειτα καταχώρηση δεν συνεπάγεται ελευθερία κινήσεων εκτός του πλαισίου νομιμότητας ούτε δυνατότητα απόκρυψης στοιχείων πίσω από την «ανωνυμία του διαδικτύου». Και αυτό διότι ο νομοθέτης ορθώς δεν αφήνει κανένα περιθώριο ανωνυμίας επί του παρόντος ζητήματος και διαδικασίας. Πρόθεσή του είναι η εξέλιξη του κρατικού μηχανισμού και η διευκόλυνση εταιρικών διαδικασιών μέσω της τεχνολογίας και σε καμία περίπτωση η αυθαίρετη και αδιαφανής δράση.

Για τον σκοπό αυτό ο νόμος θέτει τους ελεγκτικούς του μηχανισμούς εν εγρηγόρσει και επί του παρόντος ζητήματος, θεσπίζοντας την υποχρέωση του Γ.Ε.ΜΗ., σε αγαστή συνεργασία με άλλα όργανα όπως η

83: άρθρο 14, παρ.1 Κ.Υ.Α. 63577/2018

Αστυνομία εφόσον απαιτηθεί, να ελέγχει ανά τακτά χρονικά διαστήματα δείγμα των εταιριών που συστάθηκαν κατά την ανωτέρω περιγραφείσα διαδικασία⁸⁴. Η διαδικασία ελέγχου των απαιτούμενων δικαιολογητικών, νομιμοποιητικών εγγράφων κά, όπως προκύπτει από την αναφορά της παραγράφου 2 του άρθρου 14 της παρούσης Κ.Υ.Α. το οποίο παραπέμπει με την σειρά του στον Ν. 3419/2005, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του ελέγχου τυπικής νομιμότητας⁸⁵.

Με την τελευταία αναφορά στον έλεγχο αξιοπιστίας της υποβληθείσας δήλωσης από τον ενδιαφερόμενο πολίτη και τις έννομες συνέπειες πιθανής ψευδής υποβολής στοιχείων, ο νομοθέτης επί της ουσίας ολοκληρώνει ειδικότερες πτυχές του νόμου 4441/2016 μέσω της παρούσης Κ.Υ.Α. Η τελευταία εξειδικεύει όπως προελέχθη βασικές πτυχές της διαδικασίας εγγραφής, διασαφηνίζοντας ζητήματα παντός είδους. Τόσο οι τεχνικές λεπτομέρειες όσο και η διευκόλυνση μέσω της διασύνδεσης διοικητικών, φορολογικών αρχών κλπ, εμφανίζουν στον πολίτη ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο εντός του οποίου διευκολύνεται η ηλεκτρονική καταχώρηση εταιρικών μορφωμάτων στις μέρες μας. Παράλληλα ο νομοθέτης εμμένει στην τήρηση ορισμένων δικλίδων ασφαλείας με σκοπό την αξιοπιστία της διαδικασίας και της αποφυγής κενών τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν τροχοπέδη στην ηλεκτρονική εξέλιξη εταιρικών διαδικασιών.

Για τους ανωτέρω λόγους το νομοθέτημα λαμβάνει θετικό πρόσημο. Αποτελεί την πρωτοβουλία του νομοθέτη κατά το ιδρυτικό στάδιο, προετοιμάζει δηλαδή όλες εκείνες τις διαδικασίες για τις οποίες ο ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας σε παλαιότερες εποχές θα σπαταλούσε τόσο περισσότερο χρόνο όσο και χρήμα. Όπως έχει πολλάκις αναφερθεί, η εξέλιξη της εποχής και η ταχύτητα προόδου των διαδικασιών δεν αφήνουν περιθώρια εφησυχασμού. Προς αυτή την κατεύθυνση, ο Έλληνας νομοθέτης δεν αρκέστηκε στον καθορισμό ενός πλαισίου ψηφιακής εταιρικής δράσης κατά το ιδρυτικό μόνο στάδιο, αλλά εξέλιξε, θέσπισε και καθιέρωσε εξ αρχής νέες διαδικασίες και κατά το στάδιο μετά την ίδρυση, δηλαδή αυτό της πραγματικής λειτουργίας της επιχείρησης. Βασικός πυλώνας των νέων αυτών διαδικασιών είναι ο Ν. 4548/2018 δυνάμει του οποίου οι ανώνυμες εταιρίες αναδιαμορφώθηκαν και εκσυγχρονίστηκαν. Όπως είναι εύλογο, ο παρόν νόμος αποτελεί μία ειδικότερη μορφή των νομοθετικών εξελίξεων σε ελληνικό επίπεδο μιας και το ρυθμιστικό του πλαίσιο αφορά τις Α.Ε., σε αντίθεση με τον Ν. 4441/2016 που καλύπτει ένα σαφώς ευρύτερο φάσμα εταιρικών μορφωμάτων. Όσον αφορά τις Ε.Π.Ε ειδικότερη μνεία θα ακολουθήσει με την αναφορά στον Ν. 4541/2018.

84: άρθρο 14, παρ.2 Κ.Υ.Α. 63577/2018

85: Απόφαση υπ' αριθμ. 21/2018 ΜπρΓυθ (Εκουσία Διαδικασία – Ανώνυμες Εταιρίες)

γ) Ν. 4548/2018

Ο νόμος 4548/2018 αναδιαμόρφωσε το πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας ενός βασικού μορφώματος λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς, αυτό των Ανωνύμων Εταιριών. Πρόκειται για σπουδαίες αλλαγές και εκσυγχρονισμός του παλαιότερου νομικού πλαισίου. Ο Ν. 2190/1920 εδραιώθηκε στην αγορά για περίπου έναν αιώνα. Η μεταρρύθμιση του σε πλειάδα διατάξεων ήταν επιτακτική ανάγκη. Ο νομοθέτης αντιλαμβανόμενος τις εξελίξεις και τα κελεύσματα της εποχής προχώρησε το 2018 σε μία σειρά από σημαντικές αλλαγές.

Οι αλλαγές αυτές δεν εστίασαν σε συγκεκριμένο πεδίο αλλά ήταν πολυσχιδείς. Από την ίδρυση της Ανώνυμης Εταιρίας και το ύψος του απαραίτητου μετοχικού της κεφαλαίου έως το χαρακτήρα των μετοχών αυτής, οι αλλαγές ήταν εμφανείς. Σε αυτό το πλαίσιο μεταρρύθμισης και ακολουθώντας το πνεύμα του Ευρωπαϊκού Νομοθέτη και των όσων έχουν αναφερθεί σε προγενέστερο σημείο της παρουσίασης εργασίας, ο Ν. 4548/2018 έφερε αλλαγές και σε διαδικασίες που έως τότε στηριζόταν στην paper based λογική. Εισήχθησαν με άλλα λόγια νέες ψηφιακές δυνατότητες κατά την εταιρική δράση τοποθετώντας έτσι την Α.Ε. στην digital εποχή. Για τους λόγους αυτούς κατά την γνώμη του γράφοντος ο νέος νόμος περί Ανωνύμων Εταιριών εμπεριέχει κάποια στοιχεία προερχόμενα από την λογική των νομοθετημάτων που στον νομικό κόσμο χαρακτηρίζονται ως «νομοθετήματα τρίτης γενιάς». Σε αυτά θα τοποθετούσαμε εκείνα τα νομοθετήματα που εντάσσουν σε ένα μεγάλο βαθμό διατάξεις και πρωτοβουλίες ερειδόμενες στις εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο, π.χ. η χρήση της τεχνολογίας (η οποία αποτελεί εν προκειμένω και αντικείμενο σχολιασμού)⁸⁶.

Έτσι λοιπόν στις σελίδες που ακολουθούν παρουσιάζονται και αναλύονται οι βασικότερες μεταρρυθμίσεις που επέφερε ο Ν. 4548/2018 στον τομέα της ένταξης και χρήσης τεχνολογικών μέσων σε εταιρικές διαδικασίες. Αποτυπώνονται επιπλέον οι επιπτώσεις της ψηφιακής ολοκλήρωσης κάποιων εταιρικών διαδικασιών αλλά και το νομικό πλαίσιο προς διατήρηση της αξιοπιστίας και της ασφάλειας αυτών.

86: Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ευγενία, Έκδοση 2016, «ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ», Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 207-220, Ελλάδα

Όπως αναφέρθηκε ήδη, οι μεταρρυθμίσεις του Ν. 4548 ήταν πολυσχιδείς. Έτσι θα χαρακτηρίζαμε και τις ειδικότερες ρυθμίσεις σχετικά με την εισαγωγή των ηλεκτρονικών μέσων σε εταιρικές διαδικασίες. Η τεχνολογία επέφερε έτσι αλλαγές σε όλο το πλαίσιο της εταιρικής διακυβέρνησης εκκινώντας από απλές διαδικασίες όπως η εξ αποστάσεως συνεδρίαση μελών Δ.Σ. και προχωρώντας σε πιο σύνθετες όπως η τήρηση ηλεκτρονικού βιβλίου Γ.Σ.⁸⁷.

Η ίδρυση της Α.Ε. ακολουθεί όπως είδαμε το μοτίβο της Υ.Μ.Σ. και των ηλεκτρονικών διαδικασιών που αυτή προβλέπει. Εν συνεχεία, κατά την λειτουργία της Α.Ε. έχουν προβλεφθεί επιμέρους ηλεκτρονικές διαδικασίες οι οποίες ως στόχο έχουν να διευκολύνουν τόσο τα μέλη του Δ.Σ. όσο και τους μετόχους και εν γένει την πιο ευέλικτη παρουσία της εταιρίας στον συναλλακτικό κόσμο. Οι διαδικασίες αυτές έχουν ιδιαίτερη σημασία σήμερα, εάν αναλογιστούμε τις συνθήκες της πανδημικής κρίσης και τον τρόπο με τον οποίο η τεχνολογία, τα ψηφιακά μέσα και οι εξ αποστάσεως λειτουργίες έχουν γίνει αναπόσπαστο τμήμα της κοινωνικής, πολιτικής, οικονομικής και εκπαιδευτικής ζωής.

Έτσι λοιπόν προβλέπεται βάσει του Ν. 4548 η ηλεκτρονική τήρηση βιβλίου μετόχων, δείγμα της πορείας της εταιρικής διακυβέρνησης στην ψηφιακή εποχή⁸⁸. Η τήρηση βιβλίου μετόχων αποτελεί υποχρέωση και όχι δυνητική ευκαιρία της εταιρίας⁸⁹. Αυτό που βάσει του άρθρου 40 Ν. 4548/2018 μπορεί να αποτελέσει δυνατότητα είναι η ηλεκτρονική τήρηση αυτού του βιβλίου. Η νέα αυτή δυνατότητα αποτελεί πρωτοβουλία του νομοθέτη που εναρμονίζεται με την ευρωπαϊκή λογική και την τάση για την ψηφιακή παρουσία των εταιριών αρχής γενομένης από την εύκολη πρόσβαση σε ένα ηλεκτρονικό αρχείο των μετόχων. Τόσο η ηλεκτρονική τήρηση αρχείου μετόχων όσο και οι υπόλοιπες δυνατότητες που παρέχει το ίδιο άρθρο, όπως η τήρηση από κεντρικό αποθετήριο τίτλων, τονίζουν την πρόθεση του νομοθέτη να διευκολύνει διαδικασίες διοικητικού χαρακτήρα επιτυγχάνοντας σημαντικά οφέλη όπως εξοικονόμηση εξόδων⁹⁰.

87: Κανέλλος Λεωνίδα, 2020, «Η μετάβαση στο ψηφιακό δικηγορικό γραφείο», ΣΥΝΗΓΩΡΟΣ, 5/2020, Σελ. 36-40

88: Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών* , * Εισήγηση στο ΚΒ Έπιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 724

89: άρθρο 40, παράγραφος 2, Ν. 4548/2018

90: Ταρνανίδου Χριστίνα, 2021, «Ρυθμίσεις εμπορικών εταιριών», Έκδοση 2021-σελ.139, Νομική Βιβλιοθήκη, Ελλάδα

Επιπλέον βήμα προς την ψηφιοποίηση διαδικασιών έγινε με την ρύθμιση του άρθρου 93 του Ν. 4548/2018⁹¹. Η διάταξη της πρώτης παραγράφου του άρθρου δίνει την δυνατότητα ηλεκτρονικής τήρησης του βιβλίου συζητήσεων και αποφάσεων του Δ.Σ. Αξίζει να σημειωθεί ότι η τήρηση του βιβλίου πρακτικών, είτε στην έγχαρτη είτε στην ηλεκτρονική μορφή, έχει αποδεδειγμένη ισχύ και έτσι πιθανή μη τήρησή του δεν επηρεάζει τις αποφάσεις που έλαβε το Δ.Σ.⁹². Παρόλα αυτά ο νομοθέτης εμμένει στην τάση του για ένταξη της τεχνολογίας ακόμη και σε απλές εταιρικές διαδικασίες. Και ενώ για τα πρακτικά συζητήσεων και αποφάσεων του Δ.Σ. γίνεται ρητή αναφορά και πρόβλεψη, ο νομοθέτης δεν κάνει το ίδιο όσον αφορά τα αντίστοιχα πρακτικά των Γ.Σ. Επί τούτου πρέπει να παρατηρηθούν τα εξής: αφενός το πνεύμα του νομοθέτη είναι να προωθήσει και όχι να περιορίσει τις ηλεκτρονικές διαδικασίες εντός του σύγχρονου εταιρικού πλαισίου. Αφετέρου η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 93 Ν. 4548/2018, προβλέπει την τήρηση ενιαίου βιβλίου για πρακτικά Δ.Σ. και Γ.Σ. όσον αφορά τις μη εισηγμένες ανώνυμες εταιρίες. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ελλείψει ειδικής αναφοράς, η ηλεκτρονική τήρηση βιβλίου πρακτικών των Γ.Σ. μπορεί να είναι έγκυρη⁹³.

Η συμμετοχή σε Δ.Σ. και Γ.Σ. εξ αποστάσεως προβλεπόταν και παλαιότερα με την διαφορά όμως ότι πλέον ο νέος νόμος έχει δώσει ακόμη περισσότερες δυνατότητες π.χ. για τους μετόχους ή/και τους αντιπροσώπους τους ή και για την λήψη αποφάσεων⁹⁴. Όσον αφορά τους μετόχους και την συμμετοχή αυτών στην Γ.Σ., ο νόμος επιτρέπει στο εκάστοτε εταιρικό καταστατικό να περιλαμβάνει πρόβλεψη περί συμμετοχής

91: Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 724

92: Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση -σελ. 212, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

93: Βαγενά Ε., Δοβλές Α., Ζωγραφόπουλος Δ., Κανέλλος Λ., Λιούρδη Α., Πετροπουλάκος Στ., Ρίζος Ε., Ρίζος Κ., Σπυρίδανος Α., Τσιλιώτης Χ., Χρυσανθάκης Χ., Βαβατσιούλας Γ., Δρακακάκης Σ., Κορτέσης Α., Λαμπαδάκη Μ., Μερτή Σ., Παπαρηγοπούλου Π., Ρουμπής Κ., Πολυχρονάκη Γ., Τσιαφούτης Β., 2021-σελ.201, «Covid -19 Πρακτικά ζητήματα έννομης προστασίας, Επιπτώσεις, προκλήσεις & νομοθετικές εξελίξεις», Έκδοση 2021, Νομική Βιβλιοθήκη, Ελλάδα.

94: Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 724

εξ αποστάσεως διαμέσου μέσων που παρέχει η τεχνολογία⁹⁵. Πέραν όμως της παρουσίας του μετόχου, αυτοπροσώπως ή εξ αποστάσεως με ηλεκτρονικά μέσα όπως ο νόμος προβλέπει, υπάρχει η δυνατότητα για ορισμό αντιπροσώπου του. Η αντιπροσώπευση στην Γ.Σ. προβλέπεται στο άρθρο 128 του Ν. 4548/2018. Μεταξύ άλλων ορίζεται ότι «ο διορισμός και η ανάκληση ή αντικατάσταση του εκπροσώπου ή αντιπροσώπου του μετόχου γίνονται εγγράφως ή και με ηλεκτρονικά μέσα.⁹⁶». Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη δυνατότητα παρέχεται σε εταιρίες είτε είναι εισηγμένες είτε όχι, με τις αντίστοιχες προϋποθέσεις του νόμου περί έγκαιρης ενημέρωσης κλπ.

Ο τρόπος συμμετοχής του μετόχου σε μία Γ.Σ. και κατ'ακολουθίαν των όσων έχουν προσφάτως εκτεθεί, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο νομοθέτης προωθεί επί της ουσίας τις πλήρως εξ αποστάσεως συνεδριάσεις. Ερειδόμενος στο περιεχόμενο των άρθρων 120 και 125 Ν. 4548/2018, ο νομοθέτης τονίζει την δυνατότητα πλήρους ηλεκτρονικής διεξαγωγής Γ.Σ. με τις ανάλογες ηλεκτρονικές διαδικασίες σε ζητήματα ψηφοφοριών κλπ⁹⁷.

Ειδικότερα, όσον αφορά τις αποφάσεις των Γενικών Συνελεύσεων, ο νομοθέτης προβλέπει την δυνατότητα λήψης αποφάσεων χωρίς να έχει προηγηθεί συνεδρίαση⁹⁸. Οι λεπτομέρειες και οι όροι μιας έγκυρης λήψης αποφάσεων κατά τον παραπάνω τρόπο, ορίζονται στο άρθρο 135 Ν. 4548/2018. Μεταξύ άλλων προβλέπεται ότι οι μετοχές της εταιρείας δεν θα πρέπει να είναι εισηγμένες στην ρυθμιζόμενη αγορά και το καταστατικό να προβλέπει ρητώς την εν λόγω δυνατότητα⁹⁹. Επί της ουσίας η διαδικασία περιλαμβάνει το στάδιο των προτάσεων από τα μέλη του Δ.Σ. οι οποίες αποστέλλονται με ηλεκτρονικό τρόπο στους μετόχους και η μετέπειτα απάντηση των τελευταίων και πάλι ηλεκτρονικά¹⁰⁰.

95: άρθρο 125, παράγραφος 1, Ν.4548/2018.

96: άρθρο 128, παράγραφος 4, Ν.4548/2018.

97: Τριανταφυλλάκης Γεώργιος, 2018, «ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ», 2^η Έκδοση -σελ. 401, Νομική Βιβλιοθήκη, Ελλάδα.

98: Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών* , * Εισήγηση στο ΚΒ΄ Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 724

99: άρθρο 135, Ν.4548/2018.

100: Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση -σελ. 176, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Η απάντηση των μετόχων, επομένως και η λήψη απόφασης χωρίς συνεδρίαση δεν παράγει μόνο εμφανή θετικά αποτελέσματα ως προς την εξοικονόμηση χρόνου κλπ, αλλά δημιουργεί και εύλογα νομικά ερωτήματα. Ως τέτοια θα χαρακτηρίζαμε αυτά που σχετίζονται με αξιώσεις εναντίωσης οι οποίες εξαρτώνται από τον χρόνο λήψης της απόφασης.

Καταρχάς, η απόφαση των μετόχων με την αποστολή ηλεκτρονικής αλληλογραφίας σχετικά με το εάν δέχονται ή όχι την πρόταση μπορεί να γίνει εντός προθεσμίας που ο νόμος θέτει ως εύλογη. Εφόσον δεν εντάσσεται στις καταστατικές ρυθμίσεις το χρονικό αυτό διάστημα τίθεται από σχετική απόφαση του Δ.Σ. και σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να υπερβαίνει τις τριάντα ημέρες από την ημερομηνία ηλεκτρονικής αποστολής της πρότασης¹⁰¹.

Ο χρόνος λήψης απόφασης και η ολοκλήρωση της ανωτέρω διαδικασίας επέρχονται με τις διατυπώσεις που ορίζει το άρθρο 136. Συγκεκριμένα, η προσυπογραφή του πρακτικού για την ως άνω διαδικασία αντικαθίσταται με ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων¹⁰². Και στο άρθρο 136 ο νομοθέτης έχει την ανάγκη να εξαιρέσει τις εταιρίες οι οποίες είναι εισηγμένες σε ρυθμιζόμενη αγορά. Η προαναφερόμενη διαδικασία υπογραφής πρακτικών επομένως και έγκρισης – λήψης απόφασης δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής στις εισηγμένες εταιρίες εξαιτίας της πολυπλοκότητας στη σύνθεση των μετόχων και εν γένει στην διαδικασία λήψης υπογραφής από το σύνολο αυτών¹⁰³. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται κατά την διαδικασία του άρθρου 136 αναφέρονται στην θεωρία ως «δια περιφοράς» και εάν ληφθούν χωρίς την τήρηση των απαιτήσεων που θέτει τότε χαρακτηρίζονται ανυπόστατες¹⁰⁴.

101: Μιχελόγγονας Αντώνης, 2020, «Ο χρόνος λήψης απόφασης ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση (135 Ν4548/2018)», «ΔΙΚΑΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΕΤΑΙΡΙΩΝ», Μέσο Δημοσίευσης : ΤΝΠ QUALEX ,ΔΒΕ 30/11/2020, σελ. 1265.

102: άρθρο 136 Ν.4548/2018

103: Αυγητίδης Δημήτρης, 2019, «Δίκαιο της Κεφαλαιαγοράς», 2^η Έκδοση – σελ. 416, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Ελλάδα.

104: Σινανιώτη – Μαρουδίη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση –σελ. 188, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Η περιγραφή των ανωτέρω διατάξεων αποκρυσταλλώνει τις ρυθμίσεις του νέου νόμου περί Ανωνύμων Εταιριών σε ό,τι αφορά την χρήση των τεχνολογικών μέσων. Όπως έχει αναφερθεί ο Ν. 4548/2018 επικεντρώνει το ρυθμιστικό πεδίο του στο στάδιο λειτουργίας της επιχείρησης σε αντίθεση με τα υπόλοιπα νομοθετήματα της παρούσης εργασίας που δίνουν βάση στο ιδρυτικό στάδιο. Για τον λόγο αυτό οι ανωτέρω διατάξεις θα και το ευρύτερο πνεύμα αυτών θα χαρακτηριζόταν περισσότερο τεχνικό κατά την γνώμη του γράφοντος. Σε αυτό συνηγορεί το γεγονός ότι ο Έλληνας νομοθέτης εντάσσει σε ένα σημαντικό για την λειτουργία της αγοράς νομοθέτημα, αρκετούς τεχνικούς όρους και ανάλογες διαδικασίες, απόρροια της τάσης του για ανάδειξη της τεχνολογίας ως αναπόσπαστο τμήμα του εταιρικού δικαίου.

Οι ίδιες ρυθμίσεις συνεισφέρουν τα μέγιστα στις σύγχρονες ανάγκες μιας επιχείρησης. Η αυξανόμενη χρήση της τεχνολογίας σε πτυχές της εταιρικής λειτουργίας δεν θα μπορούσε να είναι επιτυχημένη ούτε και ασφαλής δίχως να ενδύεται ένα νομικό πέπλο. Ο νέος νόμος λοιπόν δίνει την δυνατότητα για πολλές διαδικασίες που στην διεθνή ορολογία θα χαρακτηριζόταν ως “smart”. Παράλληλα δεν θα πρέπει να αγνοούμε το γεγονός ότι όπως και στην μελέτη “Everis” έτσι και εδώ οι ρυθμίσεις του νόμου είναι πιο επίκαιρες από ποτέ αναλογιζόμενοι τις συνθήκες που έχει δημιουργήσει η πανδημική κρίση. Η τελευταία αναδεικνύει την ανάγκη ένταξης της τεχνολογίας σε περισσότερους τομείς της ζωής μας, όπως η εργασία. Κάτι τέτοιο θα ήταν αδύνατο χωρίς προηγούμενες νομοθετικές προβλέψεις οι οποίες εκτός του ρυθμιστικού πλαισίου θα έθεταν και τα θεμέλια της ασφάλειας δικαίου για όσες διαδικασίες ή συναλλαγές πραγματώνονται πλέον αποκλειστικά από ψηφιακά μέσα.

Για τους λόγους αυτούς ο νόμος που αναθεώρησε το πλαίσιο λειτουργίας των Α.Ε. στην χώρα μας δεν μπορεί παρά να μην κριθεί θετικά. Ο Ν.4548/2018 ανανεώνει διαδικασίες που έχρηζαν εκσυγχρονισμού, τονώνει και εξειδικεύει διαδικασίες που προβλεπόταν ήδη και εντάσσει νέες αντιλαμβανόμενος το κλίμα και τις ανάγκες της εποχής.

δ) Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΙΣ Ε.Π.Ε. & Ι.Κ.Ε.

Εκτός των όσων αναφέρθηκαν για τις Α.Ε. σχετικά με την ένταξη των ψηφιακών μέσων στην καθημερινότητα της λειτουργίας αυτών, δεν θα πρέπει να παραλείψουμε και παρόμοια αναφορά στις Ε.Π.Ε. Ο νόμος που καθορίζει το πλαίσιο λειτουργίας των Ε.Π.Ε. (Ν.3190/1955) έχει υποστεί αρκετές μεταβολές και τροποποιήσεις με βασικότερη παρέμβαση αυτή του Ν. 4541/2018. Ακολούθησαν τόσο ο Ν.4601/2019 όσο και ο Ν. 4635/2019.

Η χρήση των ψηφιακών μέσων στις συγκεκριμένες εταιρίες ακολουθεί κατά πολύ το μοτίβο των Α.Ε. όσον αφορά βασικά σημεία, (πχ. Συνελεύσεις, τήρηση βιβλίων κλπ). Έτσι λοιπόν οι συνελεύσεις της εταιρίας αυτής της νομικής μορφής είναι δυνατόν να πραγματοποιούνται και ηλεκτρονικά, δηλαδή με τηλεδιάσκεψη¹⁰⁵. Η δυνητική επιλογή που παρέχει ο νομοθέτης για μια εξ αποστάσεως συνέλευση εξαρτάται άμεσα από αντίστοιχη πρόβλεψη στο καταστατικό ή προηγούμενη σύμφωνη γνώμη από το σύνολο των εταίρων. Αντίστοιχα με τις ρυθμίσεις των Α.Ε. και εδώ η πρόσκληση των εταίρων για την εν λόγω συνεδρίαση μπορεί να πραγματοποιείται μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail)¹⁰⁶. Επιπλέον, όσο αφορά την τήρηση βιβλίων, καθίσταται και εδώ υποχρεωτική. Η τήρηση είναι αρμοδιότητα των διαχειριστών και τα βιβλία της Ι.Κ.Ε. μπορούν να τηρούνται και σε ηλεκτρονική μορφή¹⁰⁷.

Όσον αφορά τις Ι.Κ.Ε. οι ανωτέρω ρυθμίσεις εντάσσονται στον Ν.4072/2012 όπως ο τελευταίος έχει τροποποιηθεί και ισχύει μετά τον Ν.4155/2013, τον Ν. 4308/2014, τον Ν. 4314/2014, τον Ν. 4336/2015, τον Ν. 4403/2016, τον Ν. 4541/2018 και τον 4601/2019. Οι ρυθμίσεις περί ηλεκτρονικής σύγκλησης και μετέπειτα της εξ αποστάσεως συνεδρίασης προβλέπονται στα άρθρα 70 και 71 αντίστοιχα. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι οι αποφάσεις των εταίρων της Ι.Κ.Ε. ακολουθούν παρόμοιο τρόπο με την αντίστοιχη διαδικασία στις Α.Ε. καθώς προβλέπεται η δυνατότητα λήψης χωρίς συνέλευση με επικύρωση των μετόχων μέσω ανταλλαγής ηλεκτρονικών μηνυμάτων (e-mail) ή όποια ψηφιακά μέσα κριθούν δυνατά προς εκπλήρωση της υποχρεώσεως επικύρωσης¹⁰⁸.

105: άρθρο 10, παρ. 6 Ν. 3190/1955 όπως ισχύει σήμερα

106: άρθρο 10, παρ. 3 Ν. 3190/1955 όπως ισχύει σήμερα

107: άρθρο 25, Ν.3190/1955 όπως ισχύει σήμερα

108: άρθρο 73, Ν. 4072/2012 όπως ισχύει σήμερα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Β' ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

- Παπαδοπούλου Λίνα, 2015, Συνταγματικό Δίκαιο – Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, ΣΕΑΒ 2015, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα -σελ. 77, Αθήνα.
- Νόμος Υπ' αριθ. 4441, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 227, 6 Δεκεμβρίου 2016.
- Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 718
- Άρθρο 2, παρ. Γ', Νόμου Υπ' αριθ. 4441, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 227, 6 Δεκεμβρίου 2016.
- Νόμος Υπ' αριθ. 3853, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 90, 17 Ιουνίου 2010.
- Άρθρο 2 παρ. Α, αα και ββ, Νόμου Υπ' αριθ. 3853, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 90, 17 Ιουνίου 2010.
- Άρθρο 4, Νόμου Υπ' αριθ. 3853, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 90, 17 Ιουνίου 2010.
- <https://eyms.businessportal.gr/auth>
- <https://www.epant.gr/ea/antapodotiko.html>
- Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 719
- Άρθρο 9, παρ. 3, Νόμου Υπ' αριθ. 4441, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 227, 6 Δεκεμβρίου 2016.
- Άρθρο 9, παρ. 7, Νόμου Υπ' αριθ. 4441, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 227, 6 Δεκεμβρίου 2016.
- Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 718
- Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4η Έκδοση -σελ. 163, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Απόφαση 31/2020 ΣτΕ, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών – ΓΣΟΚΡΑΤΗΣ <http://www.dsanet.gr/1024x768A.auth.htm>
- άρθρο 13, παρ.4, Κ.Υ.Α. 63577/2018
- άρθρο 13, παρ.7, Κ.Υ.Α. 63577/2018
- άρθρο 14, παρ.1 Κ.Υ.Α. 63577/2018
- άρθρο 14, παρ.2 Κ.Υ.Α. 63577/2018
- Απόφαση υπ' αριθμ. 21/2018 ΜπρΓυθ (Εκουσία Διαδικασία – Ανώνυμες Εταιρίες)
- Αλεξανδροπούλου – Αιγυπιάδου Ευγενία, Έκδοση 2016, «ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ», Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 207-220, Ελλάδα
- Κανέλλος Λεωνίδας, 2020, «Η μετάβαση στο ψηφιακό δικηγορικό γραφείο», ΣΥΝΗΓΩΡΟΣ, 5/2020, Σελ. 36-40
- Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 724
- άρθρο 40, παράγραφος 2, Ν. 4548/2018
- Ταρνανίδου Χριστίνα, 2021, «Ρυθμίσεις εμπορικών εταιρειών», Έκδοση 2021-σελ.139, Νομική Βιβλιοθήκη, Ελλάδα
- Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών*», * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 724

- Σιανινιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4η Έκδοση -σελ. 212, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Βαγενά Ε., Δοβλές Α., Ζωγραφόπουλος Δ., Κανέλλος Λ., Λιούρδη Α., Πετροπουλάκος Στ., Ρίζος Ε., Ρίζος Κ., Σκυρίδανος Α., Τσιλιώτης Χ., Χρυσανθάκης Χ., Βαβατσιούλας Γ., Δρακακάκης Σ., Κορτέσης Α., Λαμπαδάκη Μ., Μερτή Σ., Παπαρηγοπούλου Π., Ρουμπής Κ., Πολυχρονάκη Γ., Τσιαφούτης Β., 2021-σελ.201, «Covid -19 Πρακτικά ζητήματα έννομης προστασίας, Εκπτώσεις, προκλήσεις & νομοθετικές εξελίξεις», Έκδοση 2021, Νομική Βιβλιοθήκη, Ελλάδα.
- Αριστέα Σιανινιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών* , * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 724
- άρθρο 125, παράγραφος 1, Ν.4548/2018.
- άρθρο 128, παράγραφος 4, Ν.4548/2018.
- Τριανταφυλλάκης Γεώργιος, 2018, «ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ», 2η Έκδοση -σελ. 401, Νομική Βιβλιοθήκη, Ελλάδα.
- Αριστέα Σιανινιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών* , * Εισήγηση στο ΚΒ' Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4, ΣΕΛ: 724
- άρθρο 135, Ν.4548/2018.
- Σιανινιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4η Έκδοση -σελ. 176, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Μιχελόγγονας Αντώνης, 2020, «Ο χρόνος λήψης απόφασης ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση (135 Ν4548/2018)», «ΔΙΚΑΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΕΤΑΙΡΙΩΝ», Μέσο Δημοσίευσης : ΤΝΠ QUALEX ,ΔΕΕ 30/11/2020, σελ. 1265.
- άρθρο 136 Ν.4548/2018
- Αυγητίδης Δημήτρης, 2019, «Δίκαιο της Κεφαλαιαγοράς», 2η Έκδοση – σελ. 416, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Ελλάδα.
- Σιανινιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4η Έκδοση -σελ. 188, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- άρθρο 10, παρ. 6 Ν. 3190/1955 όπως ισχύει σήμερα
- άρθρο 10, παρ. 3 Ν. 3190/1955 όπως ισχύει σήμερα
- άρθρο 25, Ν.3190/1955 όπως ισχύει σήμερα
- άρθρο 73, Ν. 4072/2012 όπως ισχύει σήμερα

Γ) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ – ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Το σύνολο των αναφερθέντων πληροφοριών προσεγγίζουν το ζήτημα της χρήσης των ψηφιακών μέσων στο σύγχρονο εταιρικό δίκαιο. Η δομή, η πορεία έρευνας και σκέψης και η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της εργασίας τίθενται με τέτοιο τρόπο ώστε ο αναγνώστης να έχει μια σαφή εικόνα είτε πρόκειται για επιστήμονα του νομικού χώρου είτε όχι. Σαφώς και οι λεπτομέρειες που αναζητήθηκαν και αναλύονται επισταμένως προέρχονται από νομοθετικά κείμενα, νομικές μελέτες και παρεμβάσεις. Παρουσιάζονται όμως με εύληπτο και σαφή τρόπο καθώς το αντικείμενο της εργασίας, η τεχνολογία στο εταιρικό δίκαιο, αγγίζει τεράστιο ενδιαφέρον και πέραν του νομικού κόσμου και περιλαμβάνει τεχνικές έννοιες με ευρύ πεδίο εφαρμογής.

Η έρευνα έχει ως σημείο εκκίνησης τις νομοθετικές εξελίξεις σε ενωσιακό επίπεδο. Είναι άλλωστε γνωστό και καθίσταται σαφές και στην παρούσα εργασία ότι το ενωσιακό δίκαιο αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του θετικού μας δικαίου. Οι κανόνες του κατισχύουν των εγχώριων κανόνων των κρατών μελών και για τον λόγο αυτό η γνώση και μελέτη του δικαίου της Ε.Ε. είναι απαραίτητη. Αυτό ακριβώς γίνεται και στην παρούσα μελέτη καθώς η χρήση της τεχνολογίας στο εταιρικό δίκαιο είχε και θα έχει αρκετές επιρροές από το ευρωπαϊκό δίκαιο. Παρουσιάζεται μια σημαντική μελέτη (“Everis”) η οποία συνοψίζει το νομοθετικό καθεστώς αρκετών κρατών μελών όσον αφορά το στάδιο ίδρυσης εταιριών και μετέπειτα εταιρικών διαδικασιών και βάσει αυτών προτείνει σπουδαίες μεταρρυθμίσεις ως προς το σύνολο των κρατών. Αυτό που έχει πολλάκις αναφερθεί και σε προγενέστερο σημείο είναι ότι η παρούσα μελέτη παρουσιάζει ρεαλιστικές προτάσεις και προτεινόμενες κλίμακες προόδου από την τωρινή κατάσταση και τις δυνατότητες εξέλιξης έως την πλέον ιδανική κατάσταση οριζόντιας εξέλιξης των κρατών μελών στον τομέα της ηλεκτρονικής καταχώρισης εταιριών, διακρατικής τους δράσης κλπ. Έπειτα, παρουσιάζεται ο σπουδαίος Κανονισμός “e-IDAS”. Ο Κανονισμός αυτός, όπως και κάθε Κανονισμός της Ένωσης, ενδύεται την νομική μορφή υποχρεωτικού κειμένου για τα κράτη – μέλη. Για τον λόγο αυτό κρίθηκε σκόπιμο να αναφερθούν οι ευρωπαϊκές εξελίξεις σε πρώτο στάδιο καθώς είναι αυτές που δρουν παραγωγικά και με εξωτερική, καθολική εφαρμογή στα κράτη μέλη. Η ουσία του εν λόγω Κανονισμού εδράζεται στην θέσπιση και εφαρμογή εκείνων των ρυθμίσεων που συντελούν στην ανάπτυξη της ψηφιακής οικονομίας. αυτό επιτυγχάνεται μέσα από κανόνες αμοιβαίας ηλεκτρονικής αναγνώρισης τόσο φυσικών όσο και νομικών προσώπων κατά την παρουσία τους σε ηλεκτρονικές συναλλαγές, σε θέσπιση κανόνων εμπιστοσύνης μεταξύ συστημάτων των χωρών και σε μια εν γένει ρύθμιση των ψηφιακών μέσων. Οι λεπτομέρειες του παρόντος Κανονισμού επηρεάζουν άμεσα το εταιρικό δίκαιο καθώς ρυθμίσεις όπως η αναγνώριση της ψηφιακής υπογραφής είναι εκ των ουκ άνευ απαραίτητο στοιχείο για τις μετέπειτα ηλεκτρονικές

δραστηριότητες των εταιριών και την παρουσία τους στον κόσμο της ψηφιακής αλλά και «παραδοσιακής» οικονομίας.

Εν συνεχεία, η έρευνα επικεντρώνεται στα πλέον «απτά» νομοθετήματα που εισάγουν χρήσιμες και σημαντικές μεταρρυθμίσεις όσον αφορά την χρήση της τεχνολογίας στο σύγχρονο εταιρικό δίκαιο. Παρουσιάζεται ο Κανονισμός 2018/1724 βάσει του οποίου δίδεται το στίγμα της υποχρεωτικής μετάβασης πολλών εταιρικών διαδικασιών από την paper based στην digital λογική. Χαρακτηριστικό αποτέλεσμα είναι η καθιέρωση της «αρχής μόνον άπαξ» η οποία διευκολύνει τον επιχειρηματία στην επιχειρηματική του δράση και σε διακρατικό επίπεδο εντός της Ένωσης. Και αυτό μέσω της νέας δυνατότητας να καταχωρεί μία φορά τα βασικά στοιχεία της επιχείρησής του με ηλεκτρονικό τρόπο και κάθε επόμενη φορά που αυτά χρειαστούν, να έχουν την δυνατότητα οι διοικητικές αρχές να συνδέονται μεταξύ τους και να μοιράζονται πληροφορίες. Για να επιτευχθεί αυτό, κρίσιμο και χρήσιμο ήταν το στάδιο της δυνατότητας διασύνδεσης των μητρώων επιχειρήσεων των κρατών- μελών. Η δυνατότητα αυτή ήταν ένα βασικό μέλημα της Οδηγίας 2017/1132 η οποία και παρουσιάζεται αναλυτικά. Τέλος όσον αφορά την δυνατότητα ηλεκτρονικής καταχώρισης εταιρειών, σπουδαίο ρόλο έπαιξε και η Οδηγία 2019/1151. Η τελευταία εξειδικεύει πολλά σημεία του αναφερθέντος Κανονισμού, μεταξύ άλλων και για την ενιαία ψηφιακή θύρα “Your Europe” εντός της οποίας ο κάθε ενδιαφερόμενος ευρωπαίος μπορεί εύκολα να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες που αφορούν το καθεστώς σύστασης εταιρειών και εν γένει επιχειρηματικών, εργασιακών και οικονομικών ζητημάτων.

Έπειτα από την παρουσίαση των βασικών εξελίξεων σε ενωσιακό επίπεδο, σειρά στην έρευνα είχε η κατάσταση στην εγχώρια έννομη τάξη. Η σύγκριση με άλλα κράτη – μέλη της Ένωσης όπως παρουσιάστηκε στην μελέτη “Everis” δείχνει ότι η χώρα μας έχει κάνει άλματα προόδου στον τομέα της ένταξης της τεχνολογίας στο εταιρικό δίκαιο. Βεβαίως οι εποχές δεν επιτάσσουν εφησυχασμό αλλά εγρήγορη και συνεχή εξέλιξη. Βασικό νομοθέτημα προς την κατεύθυνση αυτή υπήρξε ο Ν.4441/2016. Η έρευνα δείχνει ότι αποτέλεσε άμεσο αρωγό στην εύκολη, τάχιση και ασφαλή ίδρυση εταιριών με ηλεκτρονικό τρόπο. Για τον λόγο αυτό αξιολογείται με θετικό πρόσημο. Η ίδρυση Ο.Ε., Ε.Ε., Ι.Κ.Ε., Ε.Π.Ε., Α.Ε., καθιερώθηκε ως εξ αποστάσεως μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας της Υπηρεσίας Μίας Στάσης (e-ΥΜΣ). Προκειμένου να διασφαλισθούν οι απαιτήσεις νομιμότητας και ασφάλειας του συναλλακτικού κόσμου καθιερώθηκε η υπογραφή πρότυπων καταστατικών τις βασικές πτυχές των οποίων οφείλει ο κάθε ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας να τηρεί. Επίσης καθιερώθηκε η διασύνδεση με την Α.Α.Δ.Ε. ούτως ώστε να αξιολογείται πλήρως το προφίλ του ενδιαφερόμενου και να αποφευχθούν περιπτώσεις φοροδιαφυγής ή άλλων οικονομικών εγκλημάτων. Ως εξειδίκευση του παρόντος νόμου παρουσιάζεται και η Κ.Υ.Α. 63577/21.06.2018. Η σπουδαιότητά της έγκειται στο γεγονός της καθιέρωσης ηλεκτρονικού ελέγχου της προτεινόμενης εταιρικής επωνυμίας και ηλεκτρονικού ελέγχου άλλων

εγγράφων. Βασικός πυλώνας για τον έλεγχο αυτό μνημονεύεται ο κανονισμός “e-IDAS”, γεγονός που φανερώνει την άμεση εξάρτηση και αλληλεπίδραση του ενωσιακού με το εγχώριο δίκαιο αλλά και την υπεροχή του πρώτου σε πλειάδα περιπτώσεων.

Τέλος αναλύεται το βασικό νομοθέτημα του σύγχρονου εγχώριου εταιρικού δικαίου που είναι ο νέος νόμος περί Ανωνύμων Εταιρειών (4548/2018). Όπως προκύπτει από την έρευνα, το νέο νομοθέτημα εντάσσει στην καθημερινότητα των εταιρικών δραστηριοτήτων πληθώρα ψηφιακών διαδικασιών. Οι ρυθμίσεις αυτές αξιολογούνται σαφώς θετικά. Εξάλλου όπως έχει αναφερθεί οι σημερινές συνθήκες πανδημικής κρίσης επιτάσσουν την καθιέρωση τέτοιων πρακτικών, όπως οι εξ αποστάσεως διαδικασίες, συνελύσεις, επικυρώσεις αποφάσεων κλπ. Κατ’ακολουθίαν με τις Α.Ε. παρόμοια διαδικασία ακολουθείται τόσο στις Ε.Π.Ε. όσο και στις Ι.Κ.Ε. με τα νομοθετήματα (3190/1955 και 4072/2012 αντίστοιχα) όπως ισχύουν σήμερα να έχουν προβλέψει αρκετές ψηφιακά υλοποιήσιμες διαδικασίες.

Κατά την κρίση του γράφοντος τα ανωτέρω δεδομένα εναρμονίζονται με το κλίμα της εποχής. Ο νομοθέτης, τόσο ο Ευρωπαίος όσο και ο Έλληνας, δεν θα μπορούσε να παραλείψει τις τεκτονικές αλλαγές που επιφέρει η τεχνολογία σε κάθε τομέα της ζωής μας. Τα αρχικά βήματα, όπως είναι ο Κανονισμός “e-IDAS” δείχνουν τον δρόμο και για μελλοντικές προκλήσεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε αρκετούς κλάδους, όπως αυτός της ναυτιλίας έχουν ενταχθεί νέοι τύποι συμβολαίων, τα λεγόμενα “smart contracts” και ευρύτερες τεχνολογίες blockchain. Τα ανωτέρω δεδομένα σε συνδυασμό με την ανάδειξη της τεχνολογίας 5G ως του πλέον αποτελεσματικού τρόπου για τάχιστα υλοποίηση πολλών εταιρικών διαδικασιών, μαρτυρούν ότι ο νομοθέτης έκανε την αρχή, θα κληθεί όμως να επιδείξει ανάλογης ή και μεγαλύτερης έντασης συνέχεια. Και αυτό γιατί οι νέες τεχνολογίες και η πρόοδος της ψηφιακής οικονομίας θα επηρεάσουν κάθε κλάδο της αγοράς, της κοινωνίας των πολιτών άρα και τον δικαιοκώ κλάδο. Οι μελλοντικές αυτές προκλήσεις δεν είναι αόριστες. Μελέτες εξάλλου δείχνουν ότι η Τρίτη φάση ανάπτυξης της τεχνητής νοημοσύνης, που θα επηρεάσει το σύνολο των όσων έχουν αναφερθεί, θα ολοκληρωθεί στην δεκαετία που διανύουμε, δηλαδή έως το 2030¹⁰⁹. Σε αυτό το πλαίσιο παγκόσμιας κλίμακας οι παρεμβάσεις του νομοθέτη θα πρέπει να συνεχιστούν με τρόπο αναλυτικό και ανάλογης εξειδίκευσης όπως η μελέτη “Everis”. Παρουσιάζεται εξάλλου βέβαιο ότι εντός αυτού του πλαισίου τόσο το εργασιακό περιβάλλον όσο και πτυχές του δικαίου (πχ εργατικού) θα αναθεωρηθούν¹¹⁰.

109: Ρουμελιώτης Παναγιώτης, 2020, «ΡΗΞΗ, Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ», 1^η Έκδοση - σελ. 47, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα.

110: Jean Tirole, “Economics for the Common Good”, English language copyright 2017 by Princeton University Press, Published by Princeton University Press, page 421, (originally published in 2016 under the title *Economie du bien commun*, Presses Universitaires de France)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Γ' ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

- Ρουμελιώτης Παναγιώτης, 2020, «ΡΗΣΗ, Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ», 1^η Έκδοση -σελ. 47, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα.
- Jean Tirole, "Economics for the Common Good", English language copyright 2017 by Princeton University Press, Published by Princeton University Press, page 421, (originally published in 2016 under the title *Economie du bien commun*, Presses Universitaires de France)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα εργασία συντελεί στην παρουσίαση και κατανόηση των βασικότερων ρυθμίσεων – προβλέψεων που σχηματίζουν το «ψηφιακό εταιρικό δίκαιο». Η χρήση της τεχνολογίας στο σύγχρονο εταιρικό δίκαιο αποτελεί σπουδαίο ζήτημα. Και όπως κάθε τέτοιο ζήτημα έτσι και το παρόν διαπερνά τα σύνορά μας και αποτελεί όχι μόνο ευρωπαϊκό αλλά κυρίως παγκόσμιο ζήτημα. Το ζήτημα κρίνεται επίσης κρίσιμο εάν αναλογιστεί κανείς ότι οι νομοθεσίες των κρατών θα πρέπει να διασφαλίσουν ένα ασφαλές πλαίσιο ένταξης της τεχνολογίας στις εταιρικές διαδικασίες προς αποφυγήν συγχύσεων στον συναλλακτικό κόσμο και οικονομικών ζημιών.

Η Ελλάδα, ως αναπόσπαστο κομμάτι της Ένωσης συνεισφέρει και η ίδια στην πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης εντάσσοντας δεσμευτικά νομοθετήματα και υιοθετώντας το πνεύμα των Οδηγιών σε κάθε τομέα. Στον υπό μελέτη τομέα της ένταξης ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο η Ελλάδα ακολουθεί την ίδια πορεία. Η δυνατότητα εξ αποστάσεως ίδρυσης εταιριών, η διευκόλυνση της καθημερινής εταιρικής ζωής μέσω της καθιέρωσης ψηφιακών διαδικασιών, η ασφάλεια των συναλλαγών μέσω της διασύνδεσης διοικητικών αρχών και η ολοένα ψηφιοποίηση αρκετών πτυχών της οικονομικής ζωής, δείχνουν πως η χώρα μας δεν έχει χάσει το βαγόνι της εξέλιξης.

Όπως προκύπτει από το πρώτο κιάλας τμήμα της παρούσης εργασίας η ένταξη της τεχνολογίας στο εταιρικό δίκαιο αποφέρει κέρδη όχι μόνοι χρηματικά αλλά και χρονικά. Η αποφυγή κόστους δεν είναι μόνο χρηματική αλλά και γραφειοκρατική. Χαρακτηριστικό άλλωστε είναι το παράδειγμα της Εσθονίας όπως παρουσιάζεται. Ο Ευρωπαίος Νομοθέτης αντιλαμβανόμενος τα ανωτέρω οφέλη, προέβη σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις. Οι ρηξικέλευθες αυτές διατάξεις όπως η καθιέρωση της διασύνδεσης των μητρώων επιχειρήσεων καθώς και η «αρχή μόνον άπαξ» προωθούν επιτυχώς την έννοια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και φανερώνουν ότι η Ευρώπη έχει αντιληφθεί το «ψηφιακό κάλεσμα» της εποχής και στον τομέα του εταιρικού δικαίου.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εξελίξεων η Ελλάδα όπως αναφέρθηκε, εντάσσει και προωθεί αυτές τις ψηφιακές διαδικασίες στον τομέα του εταιρικού δικαίου. Η δυνατότητα εξ αποστάσεως ίδρυσης εταιριών σε συνδυασμό με τον παράλληλο έλεγχο από διοικητικές αρχές όπως είναι η Α.Α.Δ.Ε. αποτελούν αντιδιαστολή έναντι των παραδοσιακών ελληνικών γραφειοκρατικών αγκυλώσεων. Επιπλέον ο ηλεκτρονικός έλεγχος προς έγκριση της προτεινόμενης εταιρικής επωνυμίας προωθεί την έννοια των αυτοματοποιημένων διαδικασιών και αποτελεί άλλο ένα δείγμα γρήγορης και αξιόπιστης ψηφιακής διαδικασίας. Τέλος, όσον αφορά την καθημερινή λειτουργία της επιχείρησης, τόσο ο νόμος περί Α.Ε. όσο και οι τροποποιητικές νομοθετικές προσθήκες στο υφιστάμενο πλαίσιο άλλων μορφών, (βλ. Ι.Κ.Ε.),

συνεισφέρουν στην διευκόλυνση όλων και αναδεικνύουν τα ψηφιακά μέσα ως ένα χρήσιμο και αναπόσπαστο εργαλείο.

Ο συναλλακτικός κόσμος, η τεχνολογία και οι εν γένει εξελίξεις τρέχουν με φρενήρεις ρυθμούς. Ακόμη και σήμερα, υπό συνθήκες μιας παγκόσμιας πανδημικής κρίσης η οποία δεν έχει ολοκληρώσει ακόμη τον κύκλο της, οι τεχνολογικές εξελίξεις βαδίζουν πιο γρήγορα από ποτέ. Για τον λόγο αυτό οι νομοθετικές εξελίξεις που αφορούν την ένταξη της τεχνολογίας στο εταιρικό δίκαιο δεν θα σταματήσουν. Σε ευρωπαϊκό και κατ'επέκταση εγχώριο επίπεδο ο νομοθέτης θα καλείται εφεξής να ρυθμίζει κανονιστικά αφενός την αυξανόμενη ένταξη της τεχνολογίας σε πτυχές όπως το εταιρικό δίκαιο και αφετέρου την ασφάλεια του συναλλακτικού κόσμου και εν γένει την προάσπιση παντός νομίμου δικαιώματος των πολιτών. Αυτός θα είναι και ο σύγχρονος ρόλος του.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, 2021, Εμπορικό Δίκαιο – Εταιρίες, 4^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη, Χρυσούλα Τσενέ, ΜΑΪΟΣ 2019, «Η χρήση ψηφιακών μέσων στο εταιρικό δίκαιο – Νομοθετικές εξελίξεις στη σύσταση των εταιριών* , * Εισήγηση στο ΚΒ΄ Επιστημονικό Συμπόσιο Πανεπιστημίου Πειραιώς & Ελεγκτικού Συνεδρίου, ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, ΤΟΜΟΣ 67, ΤΕΥΧΟΣ 4
- Αντιγόνη Αλεξανδροπούλου, «Οι πρόσφατες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εξέλιξη του εταιρικού δικαίου», εισήγηση στο 28^ο Συνέδριο του Συνδέσμου Ελλήνων Εμποροκόλων – 21.10.2018.
- Παπαδοπούλου Λίνα, 2015, Συνταγματικό Δίκαιο – Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, ΣΕΑΒ 2015, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράματα και Βοηθήματα, Αθήνα.
- Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ευγενία, Έκδοση 2016, «ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ», Νομική Βιβλιοθήκη, Ελλάδα
- Κανέλλος Λεωνίδας, 2020, «Η μετάβαση στο ψηφιακό δικηγορικό γραφείο», ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ, 5/2020
- Ταρνανίδου Χριστίνα, 2021, «Ρυθμίσεις εμπορικών εταιριών», Έκδοση 2021, Νομική Βιβλιοθήκη, Ελλάδα
- Βαγενά Ε., Δοβλές Α., Ζωγραφόπουλος Δ., Κανέλλος Λ., Λιούρδη Α., Πετροπουλάκος Στ., Ρίζος Ε., Ρίζος Κ., Σπυρίδωνος Α., Τσιλιώτης Χ., Χρυσανθάκης Χ., Βαβατσιούλας Γ., Δρακακάκης Σ., Κορτέσης Α., Λαμπαδάκη Μ., Μερτή Σ., Παπαρρηγοπούλου Π., Ρουμπής Κ., Πολυχρονάκη Γ., Τσιαφούτης Β., 2021, «Covid -19 Πρακτικά ζητήματα έννομης προστασίας, Επιπτώσεις, προκλήσεις & νομοθετικές εξελίξεις», Έκδοση 2021, Νομική Βιβλιοθήκη, Ελλάδα.
- Τριανταφυλλάκης Γεώργιος, 2018, «ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ», 2η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Ελλάδα.
- Μιχελόγγονας Αντώνης, 2020, «Ο χρόνος λήψης απόφασης ΓΣ με ψηφοφορία χωρίς συνεδρίαση (135 Ν4548/2018)», «ΔΙΚΑΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΕΤΑΙΡΙΩΝ», Μέσο Δημοσίευσης : ΤΝΠ QUALEX ,ΔΕΕ 30/11/2020.
- Αυγητίδης Δημήτρης, 2019, «Δίκαιο της Κεφαλαιαγοράς», 2η Έκδοση, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, Ελλάδα.
- Ρουμελιώτης Παναγιώτης, 2020, «ΡΗΞΗ, Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ», 1η Έκδοση, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Prepared by Everis Brussels and Company Law Experts: Dr. Antigoni Alexandropoulou, Enrica Semini, Geert Somers. Everis for the European Commission – DG Justice and Consumers, Study on Digitalisation of Company Law, EuropeanUnion2017.
- Irene Kull , Laura Kask 2019, “Electronic Signature Under the e-IDAS Regulation in Domestic and Cross – Border Communication: Estonian Example”, Juridiska zinatne / Law, No.12.
- Jean Tirole, “Economics for the Common Good”, English language copyright 2017 by Princeton University Press, Published by Princeton University Press, page 421, (originally published in 2016 under the title Economie du bien commun, Presses Universitaires de France)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- Αρχή Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου, aped.gov.gr/entypa/18-topic/40-eidas.html, κατηγορία «Έντυπα» - «Ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός e-IDAS», ημέρα εξαγωγής δεδομένων από ηλεκτρονική σελίδα: 02-03-2021.
- <https://eyms.businessportal.gr/auth>
- <https://www.epant.gr/ea/antapodotiko.html>
- Απόφαση 31/2020 ΣτΕ, Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών – ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ <http://www.dsanet.gr/1024x768Auth.htm>
- Απόφαση υπ’ αριθμ. 21/2018 ΜπρΓυθ (Εκουσία Διαδικασία – Ανώνυμες Εταιρίες)

- Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Άρθρο: Συμφωνία αποχώρησης μεταξύ Ε.Ε. και Ηνωμένου Βασιλείου, https://ec.europa.eu/info/relations-united-kingdom/eu-uk-withdrawal-agreement_el , ημερομηνία εξαγωγής δεδομένων από ηλεκτρονική σελίδα: 03.03.2021
- Εκτελεστικές Πράξεις, Γλωσσάριο σύννοψης, Σύννοψη Νομοθεσίας Ε.Ε., Σελίδα EUR-Lex (πρόσβαση στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης , eur-lex.europa.eu/summary/glossary/implementing_acts.html?locale=el, ημερομηνία εξαγωγής δεδομένων από ηλεκτρονική σελίδα 10.03.2021
- Article “What is the Single Digital Gateway? German Federal Ministry of the Interior, Building and Community, The Single Digital Gateway”, <https://www.onlinezugangsgesetz.de/Webs/OZG/EN/sdg/sdg-node.html>, ημερομηνία εξαγωγής ηλεκτρονικών δεδομένων 27-03-2021.

- <https://europa.eu/youreurope/index.htm>
- Omlor, Sebastian, Digitalization and EU Company Law - Innovation and Tradition in Tandem (October 2, 2018). Page 15, European Company Law (ECL) Journal, Forthcoming, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3258980>
- Article “Online formation of corporations – The requirements of the Digitalization Directive at a glance”, DELOITTE DEUTSCHLAND, <https://www2.deloitte.com/dl/en/pages/legal/articles/online-gruendung-digitalisierungsrichtlinie.html> , ημέρα εξαγωγής ηλεκτρονικών δεδομένων 14.04.2021
- Simeon Djankov, Frederic Meunier, “How governments can ease the entry of ‘recovery entrepreneurs’ ”, LSE BUSINESS REVIEW: “How Governments can ease the entry of ‘recovery entrepreneurs’ ”, Permalink: <https://blogs.lse.ac.uk/businessreview/2020/06/08/how-governments-can-ease-the-entry-of-recovery-entrepreneurs/>, Date originally posted: 2020-06-08.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Νόμος Υπ’ αριθ. 4441, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 227, 6 Δεκεμβρίου 2016.
- Νόμος Υπ’ αριθ. 3853, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 90, 17 Ιουνίου 2010.
- Κ.Υ.Α. 63577/2018 (ΦΕΚ Β' 2380/21-06-2018)
- Νόμος Υπ’ αριθ. 4548, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Ελληνική Δημοκρατία, Τεύχος Πρώτο, αριθμός φύλλου: 104, 13 Ιουνίου 2018.
- Νόμος Υπ’ αριθ. 3190/1955 όπως ισχύει σήμερα
- Νόμος Υπ’ αριθ. 4072/2012 όπως ισχύει σήμερα

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- Κανονισμός ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 2014 σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της Οδηγίας 1999/93 ΕΚ, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 28.08.2014, L 257/73.
- ΣΛΑΕ όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Συνθήκη της Λισαβόνας.
- ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΕ 2015/296 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 24ης Φεβρουαρίου 2015 για την θέσπιση διαδικαστικών λεπτομερειών της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών σχετικά

ηλεκτρονική ταυτοποίηση σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 7 του Κανονισμού ΕΕ αριθμ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 25.02.2015, L 53/14.

- **ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΕ 2015/1501 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ** της 8ης Σεπτεμβρίου 2015 για το πλαίσιο διαλειτουργικότητας σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 8 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 09.09.2015, L 235/1.
- **ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΕ 2015/1502 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ** της 8ης Σεπτεμβρίου 2015 σχετικά με τη θέσπιση ελάχιστων τεχνικών προδιαγραφών και διαδικασιών για τα επίπεδα διασφάλισης των μέσων ηλεκτρονικής ταυτοποίησης σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 3 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 09.09.2015, L 235/7.
- **ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΕΕ 2015/1984 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ** της 3ης Νοεμβρίου 2015 για τον καθορισμό των περιστάσεων, των μορφοτύπων και των διαδικασιών σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 5 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 05.11.2015, L 289/18.
- **ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2018/1724 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ** της 2ας Οκτωβρίου 2018 για τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής θύρας με σκοπό την παροχή πρόσβασης σε πληροφορίες, σε διαδικασίες και σε υπηρεσίες υποστήριξης και επίλυσης προβλημάτων και για την τροποποίηση του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1024/2012, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 21.11.2019, L 295/1.
- **Οδηγία (ΕΕ) 2017/1132 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ** της 14ης Ιουνίου 2017 σχετικά με ορισμένες πτυχές του εταιρικού δικαίου, (κωδικοποιημένο κείμενο), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 30.06.2017, L 169/46.
- **Οδηγία (ΕΕ) 2019/1151 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ** της 20ης Ιουνίου 2019 για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 όσον αφορά τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και διαδικασιών στον τομέα του εταιρικού δικαίου, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 11.07.2019, L 186/80.